

การบังคับใช้กฎหมายในชั้นพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการกระทำความผิด
โดยอาศัยรูปแบบของธุรกิจขายตรง

โดยปกติเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ย่อมเป็นหน้าที่โดยตรงของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่จะบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิด ถ้าความผิดนั้นเป็นอาชญากรรมธรรมดาที่ไม่ซับซ้อน เช่น อาชญากรรมที่เรียกว่า Street Crimes ซึ่งได้แก่ ความผิดต่อทรัพย์สิน ความผิดต่อชีวิตและร่างกาย แล้ว ด้วยความสามารถของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายปัจจุบัน การบังคับใช้กฎหมายต่อความผิดเหล่านี้มักจะไม่มีปัญหามากนัก เพราะกระบวนการยุติธรรมได้มีการพัฒนาพนักงานเจ้าหน้าที่ให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะรองรับการกระทำความผิดลักษณะนี้อยู่แล้ว แต่เนื่องจากอาชญากรรมในปัจจุบันได้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว อาชญากรรมทางเศรษฐกิจในรูปแบบใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาก ในขณะที่เดียวกันก็มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น อาชญากรรมเหล่านี้ได้แก่ อาชญากรรมบัตรเครดิต การฉ้อโกงทางการค้า, อาชญากรรมคอมพิวเตอร์, อาชญากรรมทางการเงิน, รวมตลอดไปถึง อาชญากรรมแชร์ลูกโซ่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แชร์น้ำมัน, แชร์ชาร์เตอร์, แชร์นาคหน้า, แชร์ลูกโซ่ที่แฝงอยู่ในธุรกิจจัดสรรวันพักผ่อน และแชร์ลูกโซ่ที่แอบแฝงอยู่ในธุรกิจการขายตรง ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้ประกอบอาชญากรรมลักษณะนี้ จะมีลักษณะพิเศษมากกว่าอาชญากรรมธรรมดา เนื่องจาก

- 1) มักจะเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้ในเรื่องที่ตนประกอบอาชญากรรมอย่างดี
- 2) มีโอกาสคลุกคลีกับธุรกิจที่ตนเข้าไปกระทำความผิด หรือเข้าใจในธุรกิจอย่างดี
- 3) ใช้โอกาสที่ตนเองรอบรู้ไปกระทำความผิด
- 4) และมักจะหลงเหลือหลักฐานให้เจ้าพนักงานดำเนินการต่อไปเพียงเล็กน้อย

และในปัจจุบันอาชญากรรมแชร์ลูกโซ่ที่อาศัยรูปแบบของการขายตรง เป็นเครื่องมือในการหลอกลวงเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการวิเคราะห์เพื่อหามาตรการที่เหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมายต่อความผิดประเภทนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

เนื่องจากการกระทำความผิดโดยแอบแฝงในธุรกิจขายตรงซึ่งได้สร้างความเสียหายแก่สังคมอย่างมาก คือ แชร่ลูกโซ่โดยแอบอ้างธุรกิจขายตรง และการกระทำความผิดเกี่ยวกับแชร์ลูกโซ่นั้นถือว่าเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจประการหนึ่ง และได้เป็นที่ยอมรับกันว่าอาชญากรรมประเภทนี้เป็นอาชญากรรมที่ยากต่อการบังคับใช้กฎหมาย

พิจารณากันโดยทั่วไปแล้ว กระบวนพิจารณาคดีอาญาสำหรับความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจก็เหมือนกับคดีอาญาทั่วไป กล่าวโดยสังเขปเมื่อผู้เสียหายหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบพบการกระทำผิดก็ต้องแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการสอบสวนแต่ผู้เดียว ก็จะดำเนินการสอบสวนและจับกุมผู้กระทำผิด เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จสิ้นก็จะส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมด้วย ความเห็นไปยังพนักงานอัยการ¹ สำหรับคดีอาญาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจกรมตำรวจได้มอบหมายให้กองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง สำนักงานอัยการสูงสุดก็มี สำนักงานคดีเศรษฐกิจและทรัพยากร รับผิดชอบเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะเช่นกัน² อำนาจในการฟ้องคดี ซึ่งเป็นของพนักงานอัยการนั้น แบ่งแยกต่างหากจากอำนาจสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ขั้นตอนการปฏิบัติเมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวน ก็จะพิจารณาพยานหลักฐานในสำนวน หากพยานหลักฐานไม่ชัดเจนเพียงพอ พนักงานอัยการก็อาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้³ หลังจากนั้นพนักงานอัยการก็สามารถให้ความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง กรณีพนักงานอัยการมีความเห็นสั่งฟ้องก็จะฟ้องจำเลย และเสนอพยานหลักฐานต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยเป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า กระบวนพิจารณาในศาลเป็นระบบกล่าวหา โดยถือว่าเป็นคดีระหว่างพนักงานอัยการและจำเลย ศาลจะมีบทบาทเป็นคนกลางที่พิจารณาพยานหลักฐานของทั้งสองฝ่ายและพิพากษาไปตามข้อเท็จจริงที่น่าสืบข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยอาจจะพิพากษาลงโทษจำเลยหรือยกฟ้องโจทก์ กระทั่งปัจจุบันคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจทุกคดีฟ้องต่อศาลอาญา แต่กระทรวงยุติธรรมก็กำลังศึกษาและกำลังจัดตั้งศาลพิเศษเฉพาะให้มีอำนาจครอบคลุมคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา หลังจากศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว กรมราชทัณฑ์ก็จะเป็นผู้ดำเนินการบังคับตามคำพิพากษาโดยอาจจะเป็นโทษประหารชีวิต จำคุก หรือกักขัง

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 142

² พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ. 2535 มาตรา 5

(12)

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143

ในปัจจุบันระบบเศรษฐกิจของไทยได้มีการพัฒนาลักษณะยุ่งยากและซับซ้อนมากขึ้น ในขณะที่กฎหมายหรือกฎระเบียบต่าง ๆ มักจะล้าหลัง และไม่ได้รับการแก้ไขให้ทันกับสภาพการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ การหย่อนประสิทธิภาพของเจ้าพนักงานของรัฐในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งอาจเป็นเพราะขาดความเข้าใจในระบบธุรกิจสมัยใหม่ หรือวิทยาการทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งผู้ประกอบการนำมาใช้ในการประกอบธุรกิจ และอาชญากรรมทางเศรษฐกิจด้วยอีกทั้งเจ้าพนักงานของรัฐมีการโยกย้ายตำแหน่งเปลี่ยนแปลงไปตามวิธีทางราชการ ซึ่งอาจทำให้ผู้มีความรู้ความชำนาญงานเฉพาะด้านถูกย้ายไปปฏิบัติหน้าที่อื่นก็ช่วยให้มีการละเมิดต่อกฎหมายมากขึ้นกล่าวคือ ความบกพร่องของกฎหมายและกลไกของรัฐ ในการดำเนินคดีอาญาเปิดช่องให้มีการก่ออาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งผู้กระทำความผิดอาญาทางเศรษฐกิจส่วนมากมักเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษและอาศัยโอกาสในวิชาชีพของตนเอง เข้าดำเนินการ เช่น ผู้กระทำความผิดที่ชอบโกงธนาคาร ต้องรู้ระบบของการธนาคารเป็นอย่างดี หรือถ้าจะฉ้อโกงโดยวิธีการส่งสินค้า ต้องเข้าใจทั้งระบบธนาคารและระบบการขนส่ง ซึ่งสลับซับซ้อนและยากแก่การสอบสวน เมื่อการกระทำความผิดเกิดขึ้น เนื่องจากการสอบสวนต้องเกี่ยวข้องกับเอกสารจำนวนมากและในความสลับซับซ้อนต้องใช้บุคลากรจำนวนมากที่มีความถนัด ทั้งต้องใช้ระยะเวลาต่อเนื่องยาวนาน แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักทำการสอบสวนให้เสร็จโดยเร็ว เพราะว่ายังมีคดีอาญาอื่น ๆ อีกมาก จึงทำให้ผลการสอบสวนไม่สมบูรณ์ เมื่อพนักงานสอบสวนสรุปพร้อมกับความเห็นควรส่งฟ้องไปยังอัยการ และอัยการอาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติมได้ แต่ก็เข้ามามีบทบาทหลังจากที่พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเสร็จแล้วซึ่งเป็นการล่าช้าเกินไป อัยการไม่อาจเข้าวางรูปคดีและแสวงหาพยานหลักฐานได้ เมื่อพยานหลักฐานที่อัยการเสนอต่อศาลไม่เพียงพอที่จะฟังได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้อง อย่างเช่นในคดีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบริษัท ราชการเงินทุน จำกัด ซึ่งเป็นคดีที่แสดงให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมของรัฐไม่อาจนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษได้ ทั้ง ๆ ที่ปรากฏหลักฐานอย่างแน่ชัดว่าเรื่องนี้มิใช่กล่าวหาลอย ๆ แต่เป็นเรื่องที่ผู้กระทำความผิดมีความรู้ ความชำนาญเป็นพิเศษในการวางแผนเตรียมเพื่อกระทำความผิด เมื่อการฟ้องร้องคดีต้องเป็นไปตามกระบวนการยุติธรรม ที่สำคัญคือ การกระทำความผิดที่สอบสวนนั้น มีพยานหลักฐานสนับสนุนแน่นแฟ้นแค่ไหน เมื่อพยานหลักฐานที่อัยการนำเสนอในศาลไม่พอฟังว่าจำเลยกระทำความผิดตามหลักกฎหมายอาญา ต้องพิจารณาคดีโดยเคร่งครัด ศาลจึงต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยและพิพากษายกฟ้อง ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกขัดแย้งว่า กระบวนการยุติธรรมของไทยขาดประสิทธิภาพ เพราะไม่อาจนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้จริง

ในทางปฏิบัติ การสอบสวนเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจของต่างประเทศ เช่น ฮองกง การสอบสวนความผิดประเภทนี้จะประกอบด้วยทีมงานพนักงานสอบสวน และผู้ฟ้องคดีที่ได้ผ่านการอบรมให้มีความรู้เกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ พนักงานบัญชี (กรณีที่มีความจำเป็น) และพนักงานจากส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น พนักงานธนาคารหรือหน่วยงานที่เกี่ยวกับความมั่นคง เป็นต้น การสอบสวนจะเริ่มต้นขึ้นเมื่อผู้เสียหายเป็นผู้ร้องทุกข์หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจรู้เอง โดยการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่จะชี้ให้เห็นว่าอะไรกำลังจะเกิดขึ้น และค้นหาบุคคลที่ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด และแจ้งไปยังผู้ฟ้องคดีทันที ซึ่งการจัดทีมงานดังกล่าวนี้ขึ้น มีผลทำให้การสอบสวนค้นหาพยานหลักฐานที่สำคัญต่อการฟ้องคดีเพื่อให้ศาลลงโทษประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก

สำหรับในประเทศไทย ความผิดที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดที่เกี่ยวกับการเงิน การธนาคารและความผิดเกี่ยวกับการกักขังเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนในรูปแบบของแชร์ลูกโซ่ประเภทต่าง ๆ มีประชาชนเป็นจำนวนมากต้องได้รับความเสียหายเป็นเงินหลายล้านบาทจากความผิดประเภทนี้ นับเป็นการทำลายเศรษฐกิจของประเทศจากลักษณะการกระทำความผิดที่หลากหลายและมีขอบเขตค่อนข้างกว้างขวางนี้ จึงทำให้ล่าช้าแต่ตำรวจฝ่ายเดียวที่จะดำเนินการสอบสวนความผิดประเภทนี้ คงไม่ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้จะให้ประชาชนได้มีความรู้เกี่ยวกับภัยของอาชญากรรมประเภทนี้ และแจ้งให้ประชาชนทราบถึงรูปแบบอาชญากรรมใหม่ ๆ แบบใดที่จะเกิดขึ้นก่อนที่ประชาชนจะตกเป็นเหยื่อแล้ว ในการปฏิบัติงานตำรวจควรต้องให้ความร่วมมือและประสานงานกับอัยการอย่างใกล้ชิด

ปัญหาในการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจความสลับซับซ้อนและทันสมัยล้ำยุคของอาชญากรรมประกอบกับความมีสถานะภาพทางสังคมของผู้กระทำความผิด ให้การสืบสวนสอบสวน การฟ้องร้องคดี และการพิจารณาคดีของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจเป็นไปด้วยความยากลำบาก บางครั้งอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ สามารถหลุดพ้นคดีไปได้เพราะความล้าสมัยของกฎหมาย กฎหมายนั้นอาจจะร่างไม่ครอบคลุม มีช่องว่างจนยากที่จะบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

4.1 กรณีศึกษาการหลอกลวงเกี่ยวกับแชร์ลูกโซ่โดยแอบแฝงธุรกิจขายตรงและรูปแบบอื่น ๆ

การหลอกลวงเช่นนี้มีมานานแล้วตั้งแต่ในอดีต โดยผู้ถูกหลอกลวงจะอ้างว่าสามารถหาเงินได้ง่าย ๆ ด้วยการหาสมาชิกเข้าร่วมในธุรกิจดังกล่าว ยิ่งหาสมาชิกได้มากเท่าไร จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนมากขึ้นเท่านั้น โดยผู้เข้าร่วมธุรกิจดังกล่าวจะต้องนำเงินมาลงทุนดังกล่าวตามที่ผู้ประกอบการกล่าวอ้าง เช่น อ้างว่าจะนำเงินไปลงทุนในธุรกิจ

ระหว่างประเทศและจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทน แต่แท้จริงแล้วเป็นนำเงินของผู้ร่วมธุรกิจ ภายหลังมาจ่ายเป็นผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่บุคคลคนก่อน หรือเรียกว่ามันนี่เกม (Money Game) เช่น แอร์แมชม้อย แอร์นุกแก้ว หรือกรณีบริษัทบลิวเซอร์ เป็นต้น เมื่อเทคโนโลยีระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้พัฒนาขึ้นมา ทำให้กลุ่มอาชญากรนำแชร์ลูกโซ่มาหาสมาชิกโดยผ่านทางเว็บไซต์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ กระดานข่าว ซึ่งสามารถเข้าถึงกลุ่มบุคคลได้ในวงกว้าง และง่ายกว่าการสื่อสารในรูปแบบเดิม

วิวัฒนาการของแชร์ลูกโซ่ไม่ได้จบเพียงเท่านี้ ปัจจุบันได้มีผู้คิดที่จะนำเอาระบบการตลาด คือ ระบบขายตรงแบบหลายชั้น (Multilevel Marketing) มาประยุกต์ใช้กับการประกอบอาชญากรรมดังกล่าว โดยการนำสินค้าที่มูลค่าน้อยมาบังหน้าในการประกอบอาชญากรรม เช่น เครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ โดยอาจจะกำหนดให้เสียเงินซื้อสินค้าดังกล่าวเพื่อนำไปโฆษณาขาย ซึ่งเมื่อพิจารณาตัวสินค้าที่ได้รับและเงินที่ต้องเสียไปแล้ว จะพบว่าคุณภาพสินค้าจะไม่คุ้มกับจำนวนเงินที่สูญเสียไป เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วจะพบว่าการประกอบธุรกิจขายตรงที่ถูกกฎหมายกับการประกอบอาชญากรรมดังกล่าวจะแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง คือ ผู้ที่เข้าร่วมประกอบธุรกิจขายตรงผลประโยชน์ที่จะได้รับจะเกิดจากการขายสินค้าดังกล่าว แต่การประกอบอาชญากรรม ผลประโยชน์ที่ผู้ร่วมกิจการได้รับจะเกิดจากการหาสมาชิกเข้าร่วม หาได้เกิดจากการขายสินค้าแต่อย่างใดไม่ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามหลักคณิตศาสตร์แล้วจะพบว่าเมื่อเป็นการหาสมาชิกไปเรื่อย ๆ ในที่สุดก็คงมีวันหนึ่งที่ไม่สามารถหาสมาชิกมาเพิ่มได้ ซึ่งจะเป็นวันที่การประกอบธุรกิจดังกล่าวต้องล่มสลาย โดยผู้ที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกในภายหลังไม่ได้รับเงินผลประโยชน์ รวมทั้งเงินต้นก็สูญเปล่าด้วย บุคคลที่จะได้รับประโยชน์มากที่สุดก็คือผู้เริ่มต้นประกอบการนั่นเอง เว็บไซต์ที่ประกอบอาชญากรรมดังกล่าวจะทำการโดยรวดเร็วในระยะเวลาที่สั้น และปิดตัวเองในที่สุด ทำให้ยากต่อการติดตามสืบหาตัวผู้กระทำความผิด

เว็บไซต์ที่ประกอบกิจการแชร์ลูกโซ่นั้นมีมากมายหลายเว็บไซต์ทั้งที่มีต้นตอจากในประเทศและต่างประเทศ เช่น www.skybiz2000.com , www.successforever.com , www.mlmtoday.com , www.make1000000us.com เป็นต้น

4.1.1 กรณีเว็บไซต์ www.skybiz2000.com จัดทำโดยบริษัท skybiz ที่จดทะเบียนในรัฐโอกาโฮมา ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเว็บไซต์ดังกล่าวจะแนะนำให้สมัครเป็นสมาชิกเพียงเสียค่าธรรมเนียมแรกเข้า 25 ดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 1,000 บาท และเสียค่าธรรมเนียมรายปี 100 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี หรือประมาณ 4,000 บาท วิธีการสมัครก็ได้

ง่าย ๆ โดยสมัครผ่านเว็บไซต์และชำระค่าสมัครโดยผ่านบัตรเครดิต เมื่อสมัครแล้วผู้สมัครจะได้รับพื้นที่ 15 mb เพื่อนำไปประกอบธุรกิจอินเทอร์เน็ตหรือจะนำไปสร้างเว็บไซต์ของครอบครัวก็ได้ ซึ่งในเว็บไซต์นี้ก็มีวิธีสร้างเว็บไซต์อย่างง่ายให้ด้วย

เว็บไซต์ดังกล่าวมีทั้งหมด 20 กว่าภาษา และมีสมาชิกมากกว่า 230 ประเทศทั่วโลก โดยผู้สมัครเป็นสมาชิกจะได้รับค่าคอมมิสชั่นจากการขายเว็บไซต์ให้กับคนอื่นด้วย ซึ่งวิธีการหาสมาชิกจะกระทำในรูปแบบการขายแบบไบนารี (Binary) หรือระบบสองขา โดยสมาชิกจะต้องหาลูกทีมโดยขายเว็บไซต์ดังกล่าวให้กับบุคคลอื่นสองคนและลูกทีมแต่ละคนก็จะกระทำการขายเว็บไซต์ในลักษณะเดียวกัน สมาชิกก็จะได้รับค่าคอมมิสชั่นเพิ่มขึ้นตามจำนวนลูกทีมที่หาได้ ดังนี้ หาลูกทีมได้ 9 คน จะได้ 70 ดอลลาร์สหรัฐ หาลูกทีมได้ 18 คน จะได้ 35 ดอลลาร์สหรัฐ หาลูกทีมได้ 27 คน จะได้ 35 ดอลลาร์สหรัฐ หาลูกทีมได้ 36 คน จะได้ 70 ดอลลาร์สหรัฐ หาลูกทีมได้ 50 คน จะได้ 70 ดอลลาร์สหรัฐ การปันผลเงินให้กับสมาชิกทางบริษัทจะได้ 30% ส่วนสมาชิกจะได้ 70% ซึ่งจะจ่ายค่าคอมมิสชั่นผ่านทางเช็ค โดยสมาชิกจะต้องเสียค่าธรรมเนียม 2 ดอลลาร์สหรัฐต่อเช็คหนึ่งใบ

4.1.2 กรณีเว็บไซต์ www.successforever.com เป็นเว็บไซต์ที่มีต้นตอมาจากประเทศไต้หวัน โดย Mr. Steve Chen ซึ่งเว็บไซต์ดังกล่าวจะมีหลายภาษา เช่น ภาษาไทย ภาษาจีน ฝรั่งเศส เยอรมัน ฯลฯ ผู้สมัครจะต้องเสียค่าสมัคร 110 ดอลลาร์สหรัฐ และเมื่อหาสมาชิกได้ 9 คนจะได้รับค่าคอมมิสชั่น 100 ดอลลาร์สหรัฐ ผลประโยชน์ตอบแทนจะได้เพิ่มขึ้นตามจำนวนสมาชิกที่แต่ละคนหามาได้

ตัวอย่างเว็บไซต์ที่คนไทยสร้างขึ้นมาเพื่อหาสมาชิกให้เข้ามาสร้างรายได้ โดยการแนะนำสมาชิกและมีการจ่ายค่าตอบแทนกันเป็นทอด ๆ ตามโครงสร้างหลายชั้น ซึ่งดูผิวเผินเหมือนกับสินค้าก็คือตัวเว็บไซต์ (เช่นเดียวกับ skybiz) แต่เมื่ออ่านดูวิธีการในการสร้างรายได้จากการร่วมธุรกิจแล้วกลับเป็นการล่าหวัคิดเป็นหลัก ซึ่งมีการใช้ข้อความเชิญชวนว่า “ฟรีเว็บไซต์ และมีรายได้แบบอินฟินิตี้” และยังมีข้อความอีกว่า “เนื่องด้วยบริษัทเปิดตัวใหม่ในการทำธุรกิจผ่านระบบอินเทอร์เน็ต จึงต้องการประชาสัมพันธ์ธุรกิจบนอินเทอร์เน็ตให้เป็นที่รู้จักว่าเป็นสื่อที่มีคุณภาพที่สุดในปัจจุบันและเข้าถึงทุกแห่งทั่วโลก โดยใช้ต้นทุนที่ต่ำที่สุด” และยังมีข้อความอีกตอนหนึ่งว่า “เป็นธุรกิจที่ท่านไม่ต้องลงทุนอะไรเลย จึงตัดประเด็นที่ว่าท่านจะขาดทุนไปเลย และยิ่งง่ายต่อการดำเนินงานเพราะเป็นธุรกิจ MLM เพียงท่านรู้จักคนเพียง 3 คน เท่านั้น ท่านก็ดำเนินธุรกิจได้แล้ว และยังมีรายได้ถึง 6

หลัก” ซึ่งจากรายละเอียดเว็บไซต์ดังกล่าวจะกำหนดการลงทะเบียนแรกเข้ารายละ 600 บาท หากสมาชิกต่อท้ายได้ 3 รายจะได้ 1 คะแนน และหากสมาชิกทั้ง 3 รายไปหาสมาชิกต่อแบบแตก 3 จะทำให้ท่านมีรายได้ดังนี้

สัปดาห์ที่ 1 หากหาสมาชิกได้ 3 รายได้ 1 คะแนน และทุก ๆ สัปดาห์สมาชิกที่เป็นลูกขายท่านก็ขยายออกไปเหมือนที่ท่านทำภายในสัปดาห์ที่ 5 ท่านจะมีสมาชิกรวม 243 คน หรือ 81 คะแนน จะได้รับเงินจำนวน 11,400 บาท

จะเห็นได้ว่าจากตัวอย่างทั้งสามเว็บไซต์ดังกล่าวเป็นการหาสมาชิกโดยอาศัยระบบการตลาดขายตรงแบบหลายชั้น (Multi-Level marketing : MLM) แม้ว่าเว็บไซต์จะอ้างว่าตัวมีสินค้า แต่ก็นับว่าเป็นสินค้าที่เป็นนามธรรมมากในการที่จะตีราคาว่าเท่าไร แต่สิ่งที่ยืนยันได้ว่าทั้งหมดเป็นแชร์ลูกโซ่ ก็คือ การเน้นหาสมาชิกและการได้รับผลประโยชน์ตอบแทนขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกที่แต่ละคนหามาได้

ซึ่งรูปแบบการหลอกลวงดังกล่าวได้พบมากในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้มีการดำเนินคดีกับเว็บไซต์ดังกล่าวแล้วมากมายหลายเว็บไซต์ เช่น คดีระหว่าง FTC กับบริษัท Fortuna Alliance ซึ่งเป็นการหาสมาชิกทางอินเทอร์เน็ต โดยกล่าวอ้างว่าผู้หลอกลวงจะได้รับเงินประมาณ 250-5,000 ดอลลาร์สหรัฐต่อเดือน ในการหาสมาชิก เนื่องจากการกระทำดังกล่าวเป็นการหาสมาชิกบนอินเทอร์เน็ตซึ่งสามารถกระทำได้ง่าย รวดเร็ว แล้วจะได้รับค่าคอมมิสชั่นตามจำนวนสมาชิกที่หามาได้ แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่าร้อยละ 95 ของคนที่เข้าร่วมหาสมาชิกดังกล่าวไม่ได้รับเงินค่าคอมมิสชั่นแต่อย่างใด สมาพันธ์คุ้มครองผู้บริโภคแห่งชาติของสหรัฐอเมริกาจึงได้ฟ้องร้องบริษัทดังกล่าวว่ากระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งศาลได้สั่งให้บุคคลดังกล่าวห้ามกระทำการหาสมาชิกดังกล่าวทางอินเทอร์เน็ตและให้ชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายเป็นจำนวนเงินถึง 2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ พร้อมดอกเบี้ยให้แก่ผู้เสียหาย และล่าสุดยังมีคดีฟ้องบริษัท Credit Development International ซึ่งบริษัทดังกล่าวกล่าวอ้างว่าบริษัทสามารถอนุมัติบัตรเครดิตวีซ่า หรือบัตรเครดิตมาสเตอร์การ์ด โดยมีวงเงินให้ 5,000 ดอลลาร์สหรัฐ และกรณีผิดนัดจะเสียดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำและจะได้รับรายได้เป็นค่าคอมมิสชั่นถึงเดือนละ 18,000 หรือมากกว่านั้น จากการหาสมาชิกเข้ามาร่วมกับบริษัทดังกล่าว โดยมีผู้เข้าร่วมกับบริษัทดังกล่าวถึง 30,000 คน ประมาณความ

เสียหายได้ 3-4 ล้านดอลลาร์สหรัฐ⁴ ซึ่งคดีดังกล่าวกำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลสหรัฐ รวมทั้งคดีของเว็บไซต์ Skybiz ด้วยที่กำลังมีการฟ้องร้องอยู่ในชั้นศาลของหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา มาเลเซีย อินเดีย เป็นต้น

การหลอกลวงเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (Travel Fraud) เป็นการหลอกลวงว่าคนได้รับรางวัลให้เดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ โดยมีการบรรยายสถานที่พักว่าเป็นโรงแรมระดับห้าดาว มีอาหารให้พร้อมโดยที่คุณไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ เลยหรือเสียเงินในราคาที่ถูกลงมาก แต่เมื่อคุณตกลงรับข้อเสนอรางวัลดังกล่าวแล้ว และเดินทางไปจริงปรากฏว่าสถานที่จริงกับที่กล่าวอ้างนั้นไม่ตรงกัน โรงแรมที่พักเป็นโรงแรมที่แย่มาก โดยผู้หลอกลวงจะบอกว่าถ้าคุณต้องการที่จะพักในห้องอีกแบบหนึ่ง คุณจะต้องเสียเงินค่าห้องเพิ่มขึ้นอีก ซึ่งผู้เดินทางส่วนใหญ่ก็ต้องยอมเสียเนื่องจากได้เดินทางไปถึงแล้ว หรือเป็นกรณีที่โฆษณาแพ็คเกจทัวร์ราคาถูก โดยเมื่อคุณจ่ายเงินไปและเมื่อเดินทางจะพบว่ามีการจ่ายบางรายการที่ไม่ได้พูดถึงในข้อตกลงซึ่งคุณต้องรับผิดชอบเอง ซึ่งคุณอาจจะต้องจ่ายเงินค่าธรรมเนียมสนามบินเอง ค่าธรรมเนียมโรงแรม หรือค่าบริการต่าง ๆ อีกมาก ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วจะมีราคาแพงกว่าแพ็คเกจทัวร์ธรรมดาเสียอีก เช่น ศาลสหรัฐอเมริกาได้ตัดสินคดีบริษัท Your Travel and Tours ว่าเป็นการกระทำความผิดหลอกลวงดังกล่าว ซึ่งต้องชดใช้ค่าเสียหายถึง 84,000 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกาและจะต้องจ่ายเงินล่วงหน้าเพื่อรับประกันความเสียหายอีก 150,000 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา หากต้องการที่จะเปิดบริษัทดำเนินการต่อไปในอนาคต⁵

4.2 ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในส่วนองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

4.2.1 หน่วยงานทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจมักประสบปัญหาขาดแคลนทรัพยากรในเชิงคุณภาพเนื่องจากระบบของราชการ เช่น โยกย้ายของระบบราชการ แม้ว่าการตรวจ และสำนักงานอัยการสูงสุด จะมีหน่วยงานเฉพาะสำหรับการป้องกันและปราบปรามคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจแล้วก็ตาม แต่ระบบราชการก็ยังมีโยกย้ายแต่งตั้งสับเปลี่ยนหน้าที่กันภายในหน่วยงาน ซึ่งบางครั้งอาจทำให้บุคลากรผู้มีความรู้ความชำนาญงานด้านอาชญากรรมทางเศรษฐกิจต้องโยกย้ายไปปฏิบัติงานในหน้าที่อื่น หรือมีผู้ที่ไม่มีความรู้ความชำนาญในงานด้านนี้เข้ามาปฏิบัติงาน ซึ่งอาจก่อปัญหาในด้านการบังคับใช้กฎหมายกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจได้

⁴ <http://www.ftc.gov/os/1998/9806/test.623.htm>

⁵ <http://www.ftc.gov/opa/1998/9809/alam.2.html>

อีกประการหนึ่งซึ่งเป็นปัญหาในองค์กรกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็คือ ปริมาณสัดส่วนของทรัพยากรที่หน่วยงานได้รับเปรียบเทียบกับความเสียหายที่อาชญากรรม ก่อให้เกิดขึ้นมักต่ำในกรณีของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เช่น ในกรณีของการเล่นแชร์อัน เป็นการฉ้อโกงประชาชน อาจมีผู้เสียหายตั้งแต่ไม่กี่คนจนถึงหลายพันคน และพยานเอกสาร ที่จะต้องตรวจสอบหาหลายตั้ง ซึ่งถือเป็นภาระหนักมากของพนักงานสอบสวนและอัยการ ศาลผู้รับผิดชอบซึ่งมีจำนวนน้อยและขาดแคลนผู้มีประสบการณ์อยู่แล้ว พยานหลักฐานบาง ชิ้นเกี่ยวกับบัญชี สถิติและหลักเศรษฐศาสตร์ ตลอดจนข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือด้าน ความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎหมายระหว่างประเทศ ทรัพย์สินทางปัญญา คดีเกี่ยวกับการ ละเมิดสิทธิต่างประเทศ ซึ่งเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมขาดความเข้าใจ และบางครั้งไม่สามารถวิเคราะห์ได้จะต้องค้นหาผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านเข้ามาช่วย ซึ่งอาจจะล่าช้าไม่ทันกับระยะเวลาจำกัดของการสอบสวน พิจารณาคดีชั้นพนักงานสอบสวน อัยการ หรือการพิจารณาคดีต้องล่าช้าเป็นช่องทางให้อาชญากรสามารถเปลี่ยนแปลงพยาน ในคดีได้ ซึ่งเป็นปัญหาและอุปสรรคประการหนึ่ง

4.2.2 ปัญหาที่เกิดจากตัวผู้บังคับบัญชาใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทาง อาญา และผู้เสียหายหรือประชาชนไม่ให้ความสนใจกับคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เนื่อง จากมองจากลักษณะที่เป็นรูปธรรมภายนอกกว่าไม่ร้ายแรง ดังที่กล่าวมาแล้วในบทก่อน ๆ ซึ่ง ผลกระทบต่อประชาชนมองเห็นไม่ชัดเจนดังเช่นคดีอาญาทั่ว ๆ ไป เว้นแต่คดีอาชญากรรม ทางเศรษฐกิจใหญ่ ๆ ซึ่งเคยเกิดขึ้นแล้วมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยตรง ผู้หลัก ผู้ใหญ่ในบ้านเมืองสนใจคอยกวาดขันดูแลเมื่อนั้นสัมฤทธิ์ผลจึงเกิดขึ้นกับการดำเนินคดี อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เช่น เมื่อ พ.ศ. 2522 ได้มี พ.ร.บ. คຸ້ມຄອງຜູ້ບຣິໂກດ พ.ศ. 2522 ประกาศใช้มาตรา 39 ของ พ.ร.บ. ดังกล่าวได้บัญญัติให้มีคณะกรรมการ และอัยการ โดย

มาตรา 39 ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควรเข้าดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิด สิทธิของผู้บริโภคร หรือเมื่อได้รับคำร้องขอจากผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งคณะกรรมการ เห็นว่าการดำเนินคดีนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการโดยความเห็นชอบของอธิบดีกรมอัยการหรือข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมีคุณสมบัติไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ เป็นเจ้าหน้าที่ คุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญา แก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของ ผู้บริโภคในศาล และเมื่อคณะกรรมการได้แจ้งไปยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อแจ้งให้ศาลทราบ แล้ว ให้เจ้าหน้าที่ที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจดำเนินคดีตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้

ความเห็นชอบของอธิบดีกรมอัยการ มีอำนาจฟ้องคดีแพ่งหรือคดีอาญาได้โดยตรง (ซึ่งถือว่าอยู่ในอำนาจของอัยการกองคดีเศรษฐกิจและทรัพยากร) นอกจากนี้ยังมีองค์กรเอกชน เช่น NGO ให้ฟ้องคดีแทนรัฐ แต่ต้องเป็นสมาคมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งได้จดทะเบียนแล้ว สามารถฟ้องคดีแพ่งและคดีอาญาเกี่ยวกับคดีเศรษฐกิจโดยตรง และเมื่อฟ้องแล้วจะถอนฟ้องไม่ได้* (มาตรา 40, 41, 42)

ในการดำเนินคดีในศาล ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ร้องขอได้ด้วย และในการนี้ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง

* มาตรา 40 สมาคมใดมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคหรือต่อต้านการแข่งขันอันเป็นธรรมในการค้า และข้อบังคับของสมาคมดังกล่าวในส่วนของที่เกี่ยวกับคณะกรรมการสมาชิก และวิธีการดำเนินการของสมาคมเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงสมาคมนั้นมีสิทธิและอำนาจฟ้องตามมาตรา 41 ได้

การยื่นคำขอตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด

ในกฎกระทรวง

การรับรองสมาคมตามวรรคหนึ่ง ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 41 ในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคให้สมาคมที่คณะกรรมการรับรองตามมาตรา 40 มีสิทธิในการฟ้องคดีแพ่ง คดีอาญา หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคได้ และให้มีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคมได้ ถ้ามีหนังสือมอบหมายให้เรียกค่าเสียหายแทนจากสมาชิกของสมาคม

ในการดำเนินคดีตามวรรคหนึ่ง มีให้สมาคมถอนฟ้อง เว้นแต่ศาลจะอนุญาตเมื่อศาลเห็นว่า การถอนฟ้องนั้นไม่เป็นผลเสียหายต่อการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนรวมสำหรับคดีแพ่งเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคม การถอนฟ้องหรือการพิพากษาในกรณีคู่ความตกลงหรือประนีประนอมยอมความกัน จะต้อง มีหนังสือแสดงความยินยอมของสมาชิกผู้มอบหมายให้เรียกค่าเสียหายแทนมาแสดงต่อศาลด้วย

มาตรา 42 นอกจากต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่นแล้ว สมาคมที่คณะกรรมการรับรองตามมาตรา 40 ต้องปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

เมื่อปรากฏว่าสมาคมที่คณะกรรมการรับรองตามมาตรา 40 สมาคมใดไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด หรือเมื่อมีพฤติการณ์กำหนดว่าสมาคมนั้นดำเนินการเพื่อฟ้องคดีโดยไม่สุจริต ให้คณะกรรมการมีอำนาจเพิกถอนการรับรองสมาคมนั้นได้

4.2.3 ปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายสืบเนื่องจากการประสานงานในระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ระหว่างธนาคารแห่งประเทศไทย กรมตำรวจ (สศก.) สำนักงานอัยการสูงสุด (สำนักงานคดีเศรษฐกิจและทรัพยากร) สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กรมศุลกากร กรมสรรพากร ฯลฯ ซึ่งการประสานงานกันเมื่อมีคดีที่หน่วยงานต้องสัมพันธ์กันเกิดขึ้น จะมาประชุมกันก็เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเท่านั้น ซึ่งบางครั้งทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีต่อกระทำความผิดได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

4.3 ปัญหาทางด้านสังคมและลักษณะเฉพาะของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

4.3.1 ส่วนมากสังคมมักไม่ตระหนักถึงภัยร้ายแรงและผลกระทบระยะยาวของอาชญากรรมประเภทนี้ เพราะลักษณะของอาชญากรรมไม่มีความรุนแรงทัศนคติเช่นนี้ทำให้ประชาชนขาดความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมาย ประชาชนหรือผู้เสียหายอาจไม่ไปแจ้งความเมื่อเรื่องเกิดขึ้น หรือปฏิเสธการไปเป็นพยานในชั้นศาล ซึ่งนำไปสู่ความล้มเหลวในการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดหรือคดีขาดอายุความร้องทุกข์ตั้งแต่เบื้องต้นเลยก็ได้

ซึ่งปัญหาในข้อนี้เป็นปัญหาในเรื่องของการสืบสวนของพนักงานตำรวจซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการสืบสวนคดีอาญา⁶ ซึ่งกฎหมายเกี่ยวกับคดีเศรษฐกิจบางฉบับที่ออกมาในภายหลังกำหนดให้คดีความผิดประเภทนี้เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถดำเนินคดีได้โดยไม่ต้องมีการร้องทุกข์หรือกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถร้องทุกข์ดำเนินคดี หรือฟ้องคดีแพ่งและคดีอาญาแทนผู้เสียหายได้⁷ แต่ยังเป็นเฉพาะคดีความผิดทางเศรษฐกิจบางประเภทเท่านั้นและเมื่อประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการชี้เบาะแสที่มาเป็นพยานในกรณีที่ต้องการดำเนินคดีต้องการพยานบุคคลการแสวงหาพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานสืบสวนเพื่อดำเนินคดีกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ จึงอาจเป็นไปได้ยากและล้มเหลวในที่สุด อีกทั้งองค์กรเอกชนบางแห่งที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับด้านเงินทุน เงินตรา มักจะมีกฎเกณฑ์ภายในว่าจะต้องรักษาความลับของลูกค้า โดยเฉพาะของธนาคาร ดังนั้น ในชั้น

การเพิกถอนการรับรองสมาคมในตามมาตรา 17 ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีที่สมาคมที่ถูกเพิกถอนการรับรองตามมาตรา 17 ได้ฟ้องคดีใดไว้ต่อศาลและคดีนั้นยังค้างอยู่ในการพิจารณาของศาลให้ศาลสั่งจำหน่ายคดีนั้นเสีย

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17

⁷ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พุทธศักราช 2522 มาตรา 39

สืบสวน จึงมีปัญหาในการขอทราบรายละเอียดเกี่ยวกับฐานะของลูกค้า ทำให้เกิดความล่าช้าในการค้นหา รวบรวมพยานหลักฐาน เปิดช่องทางให้อาชญากรทางเศรษฐกิจได้ตั้งหลักหรือค้นหาวิธีการต่อสู้คดีหรือปกปิดหลักฐาน เพื่อให้หลุดพ้นคดีได้อย่างหนึ่งด้วย

4.3.2 สถานะทางสังคมและอำนาจทางการเงินของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่สุดในการบังคับใช้กฎหมาย มีข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์กล่าวหาว่านักบินหุ่นบางคนนำเงินที่ได้มาจากการกระทำผิดบริจาคให้แก่นักการเมืองคนสำคัญ ซึ่งจะให้ความคุ้มครองหรือหว่านเหี้ยมการดำเนินคดีให้เป็นการตอบแทน สำหรับนักการเมืองนั้นก็มีความอิทธิพลต่อเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ประเทศไทยนับว่าเป็นประเทศที่มีปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายมากเมื่อเผชิญกับนักการเมือง ข้าราชการระดับสูงหรืออาชญากรผู้ร้าย

คดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจเป็นคดีที่ให้ผลตอบแทนมูลค่ามหาศาล เงินได้เหล่านี้อาชญากรทางเศรษฐกิจมักจะนำไปสร้างธุรกิจอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็นอาชญากรรมเดิมหรือสร้างอาชญากรรมทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ของตนให้แข็งแกร่งขึ้น นำไปสร้างอิทธิพลให้แก่ตนเอง เจ้าพนักงาน และนักการเมือง จึงทำให้เป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินคดีประเภทนี้ ตัวอย่างได้แก่ คดีวอร์เตอร์เกต ในสหรัฐอเมริกา

ในการดำเนินคดีต่อคณะรัฐบาลและนักการเมืองผู้ทุจริต กระทรวงยุติธรรมผู้ดำเนินการสืบสวนคดีวอร์เตอร์เกตต้องรายงานตรงต่อประธานาธิบดีนิกสัน ซึ่งนิกสันพยายามอย่างมากในการที่จะปกปิดคดีไว้ แต่ภายหลังในความกดดันจากประชาชนในปี 1973 ประธานาธิบดีนิกสันได้แต่งตั้งอัยการพิเศษชื่อ Archibald Cox ดำเนินคดีนี้ แต่เมื่อ Cox พยายามออกหมายศาลขอเทปในไวท์เฮาส์ในช่วงปลายปีนั้น นิกสันกลับบีบให้ Cox ออกจากการดำเนินคดีไป จนกระทั่งประธานาธิบดีนิกสันต้องลาออกไปในปี 1974 จึงมีการดำเนินคดีและตัดสินจำคุกตัวการหลายคน แต่พยานหลักฐานต่าง ๆ ก็ไม่สามารถพาดพิงถึงนิกสันได้⁸

⁸ David O. Friedrichs, *Trusted Criminals : White Collar Crime in Contemporary Society* pp. 309-310.

4.4 หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่บังคับใช้กฎหมายต่ออาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

การที่รัฐจะรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม รัฐต้องกำหนดนโยบายว่าจะถือเอาพฤติกรรมใดว่าเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา (Undersirable Behavior) อันควรกำหนดว่าเป็น “อาชญากรรม” ที่ต้องลงโทษต่อผู้ฝ่าฝืนเพราะโทษถือว่าเป็นสภาพบังคับประเภทอาญา การกำหนดว่าการกระทำใด (รวมถึงการงดเว้นการกระทำด้วย) ควรถือเป็นความผิดหรืออาชญากรรม (Offense หรือ Crime) จึงเรียกว่าเป็น นโยบายอาญา (Criminal Policy) อันเป็นการกำหนดความผิดกำหนดประเภทของโทษและกำหนดแบบวิธีในการลงโทษแต่ละประเภท รวมทั้ง วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

ดังนั้น “นโยบายอาญา” หมายถึง วิธีการที่ชาญฉลาดในการไปสู่เป้าหมาย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยการให้ผลร้ายต่อผู้เป็นต้นเหตุแห่งความไม่สงบและผลร้ายต้องเป็นประโยชน์แก่สังคมด้วย⁹ การดำเนินนโยบายอาญา ถือว่าเป็นวิธีการที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยการให้ผลร้ายต่อผู้เป็นต้นเหตุแห่งความไม่สงบและส่งผลร้ายนั้นจะเป็นประโยชน์แก่สังคมโดยส่วนรวม ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองผู้เสียหายและผู้ต้องหาหวังผลในทางป้องกันปราบปรามอาชญากรรม มิให้เกิดขึ้นโดยใช้บทบัญญัติของกฎหมายที่มีระบบและกระบวนการเพื่อการสร้างสรรค์ในสิ่งดีงามให้กับสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ในการดำเนินนโยบายทางอาญาของรัฐบาล ในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีการระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8¹⁰ (พ.ศ. 2540-2544) มีการเน้นพัฒนาเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นเสมือนโลกอยู่ในภาวะไร้พรมแดนอันเกิดจากความก้าวหน้าทางด้านวิทยาการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสารสนเทศ นำโลกเข้าสู่ยุคแห่งการจัดระเบียบใหม่ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดทั้ง

⁹ มรุธา วัฒนะชีวะกุล, คำบรรยายวิชา นโยบายในทางอาญา, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กุมภาพันธ์ 2536.

¹⁰ ตูประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 113 ตอนพิเศษ 30 เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2539

โอกาสและภัยคุกคามต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนถาวรของประเทศไทย¹¹ และตามนโยบายของรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา อดีตนายกรัฐมนตรี ที่แถลงนโยบายต่อสภาเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2538 ในส่วนที่ว่าด้วย “การพัฒนาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน” สรุปได้ว่า

4.4.1 ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านกระบวนการยุติธรรม เร่งรัดการดำเนินงานให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ ได้แก่ กรมตำรวจ กรมการปกครอง สำนักงานอัยการสูงสุด กรมราชทัณฑ์ ศาลสถิตยยุติธรรม

4.4.2 ดำเนินการปรับปรุงระบบอัยการให้ไปสู่ระบบมาตรฐานอัยการศาล เพื่อให้พนักงานอัยการมีบทบาทและความรับผิดชอบในการสอบสวนฟ้องร้อง

ย้อนไปปี พ.ศ. 2529 กรมตำรวจ ได้จัดตั้ง “หน่วยเฉพาะกิจป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงิน” มีศูนย์อำนวยการตั้งอยู่ที่กองทะเบียนคนต่างด้าว และภาษีอากร ทำหน้าที่สืบสวนคดีอาชญากรรมเศรษฐกิจด้านต่าง ๆ รวมทั้งการกระทำผิดเกี่ยวกับบัตรเครดิตด้วย จนต่อมาปี พ.ศ. 2532 พลตำรวจเอก เกา สารสิน ซึ่งเป็นอธิบดีกรมตำรวจในขณะนั้น เสนอกระทรวงมหาดไทย ขอปรับปรุงโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการ และอำนาจหน้าที่ของกองทะเบียนคนต่างด้าวและภาษีอากร เป็นกองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจ จนในที่สุดเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2534 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้ปรับปรุงกองทะเบียนคนต่างด้าวและภาษีอากร เป็นกองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจ อยู่ในสังกัดกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง กรมตำรวจ

ในปัจจุบันปี พ.ศ. 2535 ได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 20) ลงวันที่ 2 มีนาคม 2535 จัดตั้งกองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 10 ตอนที่ 25 เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2535 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 มีนาคม 2535¹²

¹¹ คำแถลงนโยบาย ของคณะรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี ต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2538, หน้า 1-6.

¹² ดูประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 109 ตอนที่ 25 เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2535

เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2538 คณะรัฐมนตรีซึ่งมีนายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายและเป้าหมายของการบริหารราชการต่อรัฐสภาไว้ว่าสืบเนื่องจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมามุ่งพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยมองว่าหากระบบเศรษฐกิจของประเทศได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นแล้ว ก็จะส่งผลให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามไปด้วย จึงกำหนดนโยบายของรัฐบาลไว้ 10 ด้าน ซึ่งมีนโยบายที่เกี่ยวข้องที่ควรนำมาสรุปไว้ในที่นี้เกี่ยวกับการที่รัฐบาลจะดำเนินการ เช่น¹³

ตามข้อ 1.2 การปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ในการเร่งรัดการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่ล้าสมัย ไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์

ตามข้อ 1.5.2 ปรับปรุงกระบวนการอำนวยความสะดวกทั้งทางปกครองทางแพ่งและทางอาญาให้มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว เป็นธรรมและทั่วถึง รวมทั้งพัฒนาให้ทันสมัยเป็นระบบที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

ตามข้อ 1.7 การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน กำหนดในข้อ 1.7.1 เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทุกประเภท

ซึ่งในรัฐบาลปัจจุบันซึ่งมีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อสภาเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2539 ในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยมีนโยบายในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมทุกประเภทอย่างจริงจัง¹⁴ อีกทั้งนโยบายด้านการปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้สอดคล้องกับการพัฒนาการเมือง การบริหาร เศรษฐกิจและสังคม ในปัจจุบันและวางรากฐานสำหรับการพัฒนาในอนาคต รวมทั้งให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่อง¹⁵

¹³ คำแถลงนโยบายของ คณะรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันพุธที่ 26 กรกฎาคม 2538 หน้า 1-6.

¹⁴ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรีต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2539 หน้า 31.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่านโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภาข้างต้น มีแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กระบวนการอำนวยความยุติธรรมและการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทุกประเภท ซึ่งมองภาพรวมได้ถึงการใช้กฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นที่มีผลบังคับเช่นเดียวกับกฎหมายอาญา

กล่าวสรุปแนวนโยบายทางอาญาที่ปรากฏข้างต้นนี้ กล่าวได้ว่ามาตรการทางกฎหมายในการดำเนินนโยบายอาญา คือ กำจัด และป้องกันอาชญากรรม ซึ่งมี 2 ระบบ คือ

ระบบที่ 1 บริหารงานยุติธรรม (Criminal Justice System) เป็นมาตรการทางตรง (Direct System) ที่รัฐเป็นผู้สร้างขึ้นมา ซึ่งต้องมีองค์ประกอบคือ กฎหมายอาญา (Criminal Law) เป็นตัววางกรอบ เพื่อเป็นหลักประกันระหว่างอำนาจของกระบวนการยุติธรรม กับสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ทั้งนี้เจ้าพนักงาน ผู้มีหน้าที่บังคับการใช้กฎหมายก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายด้วย และมีองค์กรปฏิบัติการ (Criminal Agency)

ระบบที่ 2 มาตรการทางอ้อมในการแก้ปัญหาอาชญากรรม ได้แก่ การศึกษา ศาสนา มาตรฐานทางสังคม

4.4.3 การบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทางเศรษฐกิจ

รัฐมีหน้าที่ในการบริหารกระบวนการยุติธรรมอาญา โดยให้มือกรต่าง ๆ ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม จับกุมผู้กระทำผิดดำเนินงานบังคับใช้กฎหมายอาญาให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ นอกจากนี้ ยังมีพนักงานอัยการ และตุลาการ โดยองค์กรที่มีหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมต้องดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอาญาที่รับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพในการบังคับกฎหมายอาญาไปตามอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อความมั่นคงและสงบเรียบร้อยของสังคมภายในประเทศ พร้อมกับมีการกำหนดแนวนโยบายอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับทฤษฎีแห่งความรับผิดชอบอาญาที่สามารถนำมาปรับใช้กฎหมายอาญาได้ทุกชั้นตอน ไม่ว่าเหตุการณ์จะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการณ์รวดเร็วเพียงใด

4.4.4 องค์การในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

รัฐบาลมีแนวนโยบายในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทุกรูปแบบ ซึ่งรวมถึงอาชญากรรมเศรษฐกิจ ที่ควบคุมเกี่ยวกับวิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจด้วย ดังนั้น รัฐบาลจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ที่มีส่วนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเศรษฐกิจให้เต็มรูปแบบ มีการกำหนดภารกิจหน้าที่ขององค์กรที่ทำหน้าที่ในการค้นหาการกระทำความผิด กลับนรองว่ามีคดีมีมูล (Prima Facie Case) ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้กับประชาชน เมื่อกล่าวถึงองค์กรที่เกี่ยวข้องในการปราบปรามอาชญากรรมเศรษฐกิจแล้ว ควรมีการกำหนดองค์กรที่เกี่ยวข้องแยกกล่าวไว้ดังนี้

ก. องค์กรระดับนโยบาย

ฝ่ายนิติบัญญัติ ไทยเป็นประเทศระบบรัฐสภา ฝ่ายนิติบัญญัติ จึงสามารถตรวจสอบฝ่ายบริหารได้ โดยการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล การตั้งกระทู้ถาม การตั้งคณะกรรมการต่าง ๆ ฝ่ายนิติบัญญัติ ทั้งสนับสนุนและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ การออกกฎหมายมาปราบปราม

ข. องค์กรระดับปฏิบัติการ

ตำรวจและอัยการ

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องในขบวนการยุติธรรมทางอาญา มี 4 ประการคือ

1. ประชาชนซึ่งมีสิทธิในการร้องทุกข์ กล่าวโทษ และสิทธิในการฟ้องคดีอาญา
2. ตำรวจและพนักงานฝ่ายปกครองมีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนจับกุมและฟ้องคดี
3. พนักงานอัยการ มีอำนาจในการสอบสวน ฟ้องคดีต่อศาล
4. ศาลมีอำนาจในการสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้อง พิจารณาคดีและพิพากษาคดี

สรุปแล้ว กระบวนการยุติธรรม แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน กล่าวคือ กฎหมายอาญาเป็นเพียงหลักอย่างหนึ่งของการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายโดยตัวมันเอง จำต้องมีกระบวนการที่จะนำกฎหมายนั้นมาใช้บังคับ เรียกว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การแสวงหาตัวผู้กระทำความผิด เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Law Enforcement) ซึ่งเป็นหน้าที่ของตำรวจที่ต้องออกไป ตรวจที่เกิดเหตุ รวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อเป็นข้อมูลในการสืบสวนติดตามจับกุมตัวผู้กระทำความผิด

ขั้นตอนที่ 2 นำพยานหลักฐานของผู้ต้องหาขึ้นสู่ศาล ขั้นตอนอัยการตามโครงสร้างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แยกการสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องร้องคดีออกจากกัน การจับกุม คမ်းขัง การรับคำร้องทุกข์ ฯลฯ อยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนตำรวจเมื่อสอบสวนเสร็จจึงเสนอความเห็นในสำนวนการสอบสวนไปให้พนักงานอัยการพิจารณา โดยที่คำสั่งของพนักงานอัยการมีผลทางกฎหมาย การสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของอัยการ ไม่ใช่การพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด หรือผู้บริสุทธิ์ คำสั่งอัยการเป็นเพียง (1) นำเชื่อหรือไม่ว่าผู้ต้องหากระทำความผิด (2) ถ้าหากคดีขึ้นสู่ศาลแล้วมีพยานหลักฐานเพียงพอหรือไม่ที่จะพิสูจน์ความผิดการที่อัยการสั่งไม่ฟ้องมิได้หมายความว่าผู้ต้องหาไม่ได้อำนาจฟ้องแต่เพียง (1) ในขณะที่นั้นยังไม่มีหลักฐานว่า ผู้ต้องหาทำความผิด หากฟ้องต่อศาล ศาลอาจจะไม่ลงโทษ ซึ่งหากศาลยกฟ้องแล้วจะฟ้องใหม่ไม่ได้ เนื่องจากเป็นฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) และ (2) ถ้าในขณะที่นั้นยังไม่สามารถหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดได้ ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป โดยคำสั่งเด็ดขาดสั่งไม่ฟ้อง แต่อาจฟ้องใหม่ได้ตามมาตรา 147 ภายในอายุความ ถ้ามีพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดีส่วนในคดีที่ฟ้องขึ้นอยู่กับการพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด มีความผิดหรือยกฟ้องและในระหว่างนั้นสามารถถอนฟ้องได้ ซึ่งอัยการสามารถรื้อฟื้นคดีฟ้องใหม่ได้

ขั้นตอนที่ 3 ชั้นพิสูจน์ความผิด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 185 ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมิได้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดก็ตีให้ศาลยกฟ้องปล่อยจำเลย “ห้ามฟ้องใหม่”

4.4.5 กองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจ

ประวัติย่อ บก. สศก.

กองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจ เดิมรู้จักกันในชื่อว่าการกองทะเบียนคนต่างด้าวและภาษีอากร โดยเริ่มตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2508 เป็นหน่วยขึ้นตรงต่อกรมตำรวจ ในระยะแรก มีอัตรากำลังพล คือ ผู้บังคับการ 1 ตำแหน่ง และ 2 กองกำกับการ และมีหน้าที่ส่วนใหญ่เกี่ยวกับงานทะเบียนคนต่างด้าวและภาษีอากรทั่วราชอาณาจักร

ในโลกสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีและการขยายตัวของ การปกครองอาชญากรรมธุรกิจ ไม่ว่าจะทำโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลก็ตาม หรือทั้งระดับในประเทศ และต่างประเทศยิ่งเพิ่มมากขึ้นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ประเทศไทยก็ตกเป็นเหยื่อประเทศหนึ่งที่อยู่ในระหว่างหลาย ๆ ประเทศที่ได้รับความเสียหาย กรมตำรวจได้ตระหนักถึงนโยบายของรัฐบาลไทย เพื่อทำการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดอาชญากรรมเศรษฐกิจทุกรูปแบบ ซึ่งมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "อาชญากรรมโจรผู้ดี" ซึ่งทำให้เสียชื่อเสียงของประเทศชาติและบรรยากาศการลงทุน ดังนั้น การป้องกันและปราบปรามที่สมควร รวมทั้งการร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องเร่งดำเนินการ เพื่อรับมือกับการประกอบอาชญากรรมเศรษฐกิจที่ก้าวหน้า ไม่ว่าจะกระทำโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลทั้งระดับในประเทศและต่างประเทศ

เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2530 รัฐบาลไทยมีมติอนุมัติให้ทำการปรับปรุงโครงสร้างตามที่ กรมตำรวจเสนอขอปรับปรุงโครงสร้าง กองทะเบียนคนต่างด้าวและภาษีอากรพร้อมกับให้โอนงานทะเบียนคนต่างด้าวทั้งหมดไปขึ้นกับกองตรวจคนเข้าเมือง นับแต่นั้นมาก็ได้มีการรับสมัครบุคคลผู้มีความรู้เกี่ยวกับ การสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมเศรษฐกิจ เข้ามาอยู่ในสังกัด กองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจซึ่งก็เริ่มเป็นที่รู้จักกันเรื่อย ๆ

เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2534 คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติให้ปรับปรุงโครงสร้างกองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจใหม่ โดยให้อยู่ในสังกัด กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง โดยที่โครงสร้างของกองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจประกอบด้วย 4 กองกำกับการและอีก 1 กลุ่มวิชาการมีกำลังพลทั้งสิ้น 374 ราย

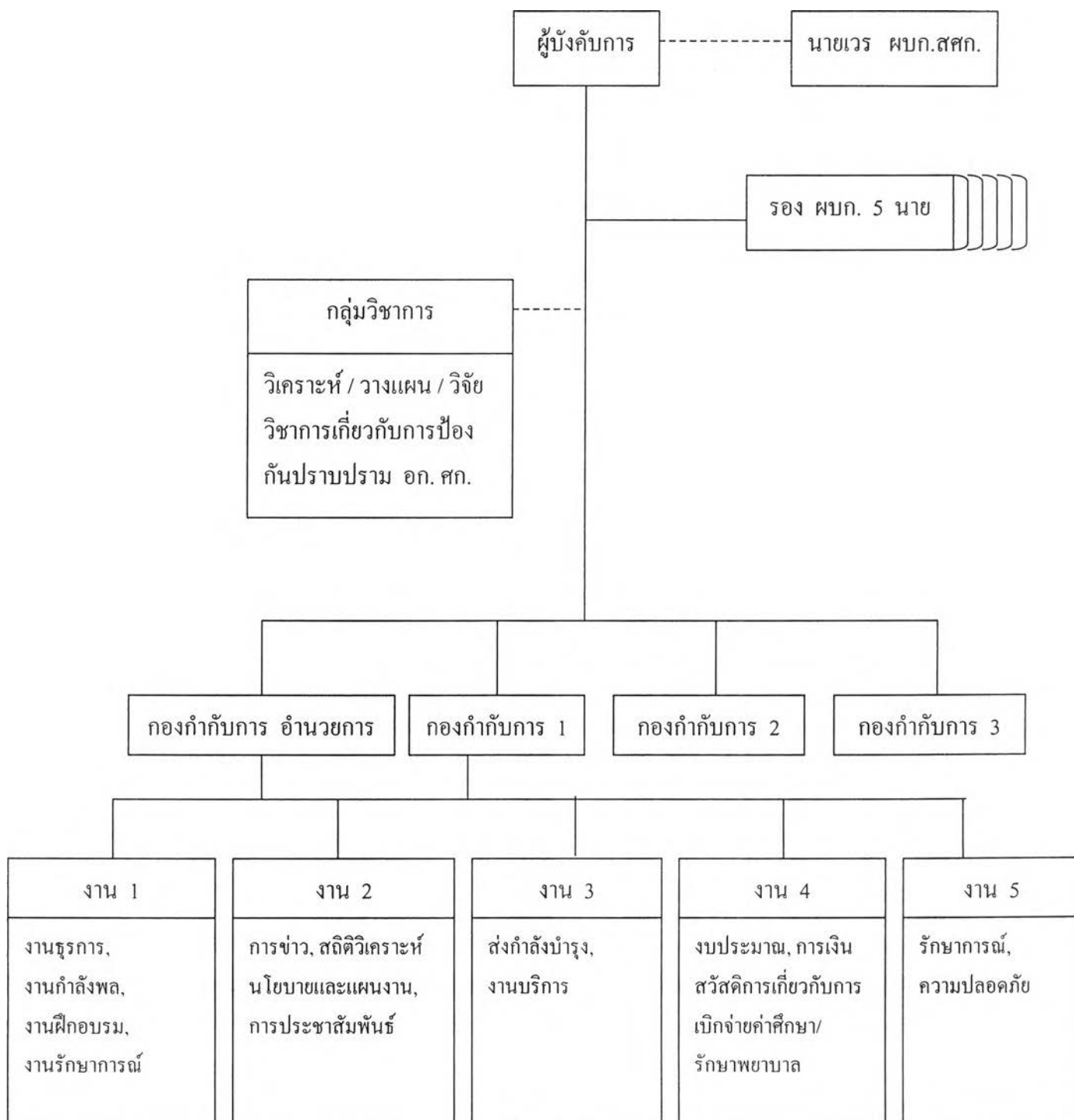
เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2535 พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2535 มีผลตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา จึงทำให้ บก. สศก. มาอยู่ในสังกัด บช.ก.

กองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจได้รับมอบหมายให้มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมเศรษฐกิจทั่วราชอาณาจักร ซึ่งก็ได้ดำเนินการทุกรูปแบบในอันที่จะทำการปราบปรามอาชญากรรมเศรษฐกิจทุกชนิด และให้ความร่วมมือแก่เจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายไม่ว่าระดับในประเทศ หรือต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้มีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการปฏิบัติหน้าที่กับหน่วยสืบสวนสหรัฐ ประจำกรุงเทพ (USSS.) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 เป็นต้นมา รวมทั้งยังได้รับความช่วยเหลือเกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์ของกลางในคดีจาก หน่วยตรวจพิสูจน์หลักฐานที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. อีกด้วย ซึ่งปรากฏว่าประสบผลสำเร็จในการดำเนินคดีในไทยเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ยังมีการร่วมมือในการปฏิบัติ ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมเศรษฐกิจกับหน่วยงานต่างประเทศอื่น ๆ ได้แก่ หน่วยศุลกากรสหรัฐ รวมทั้งนายตรวจติดต่อประสานงาน (Liaison Officer) สถานเอกอัครราชทูตสวีเดน สถานเอกอัครราชทูตเยอรมัน สถานเอกอัครราชทูตออสเตรเลีย สถานเอกอัครราชทูตแคนาดา สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น สถานเอกอัครราชทูตอังกฤษ/ฮ่องกง เป็นต้น

ตลอดเวลาที่ผ่านมา นับตั้งแต่เริ่มตั้ง บก.สศก. เป็นต้นมา สศก. ได้แสดงให้เห็นถึงผลการปฏิบัติงานในการปราบปรามอาชญากรรมเศรษฐกิจอย่างน่าพอใจ และจะยังดำเนินการรุกหน้าต่อไป เพื่อปราบปรามอาชญากรรมเศรษฐกิจทุกรูปแบบ ไม่ว่าในประเทศหรือต่างประเทศ

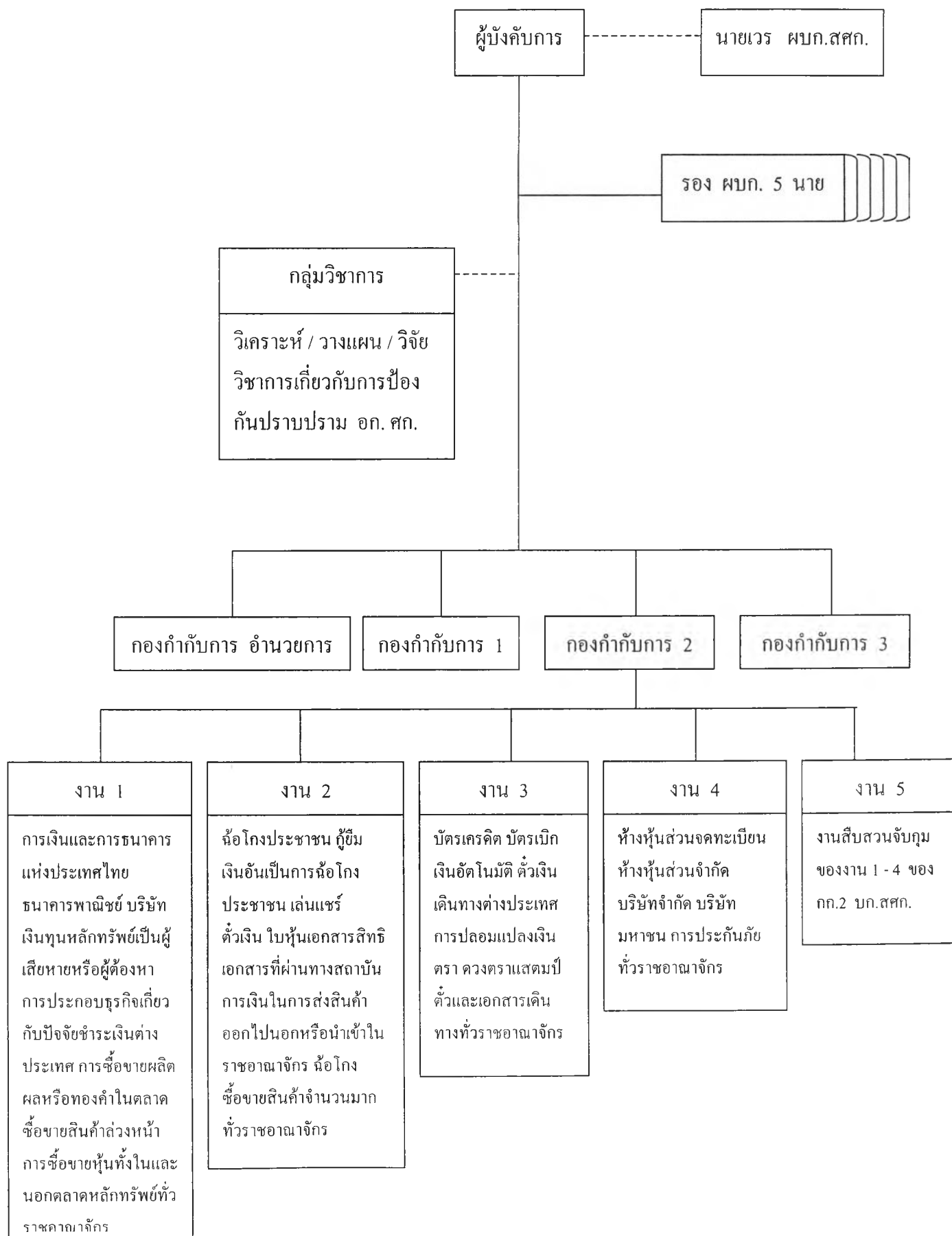
ผังการบังคับบัญชา

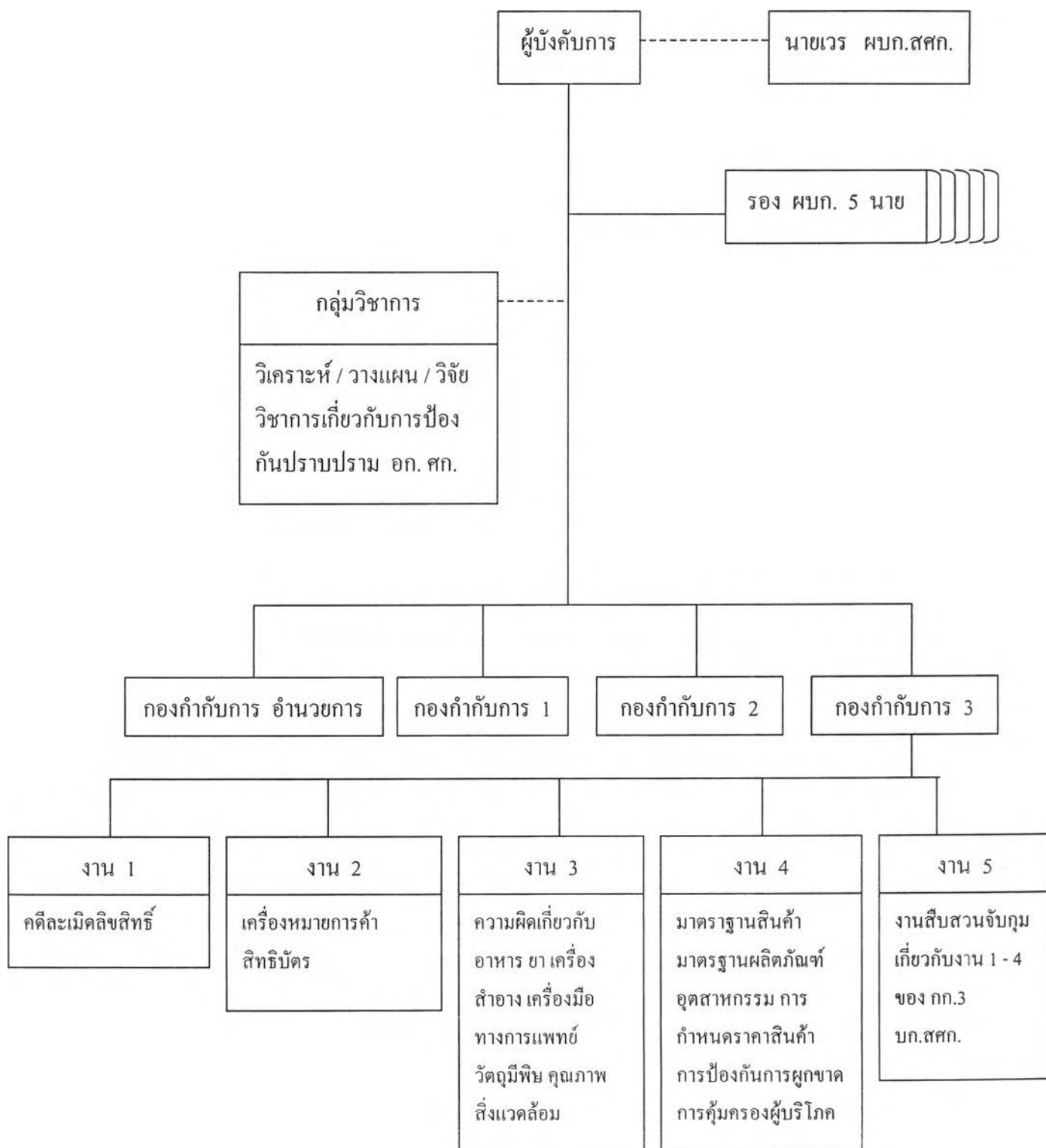
ผังการบังคับบัญชา

ผังการบังคับบัญชา

ผังการบังคับบัญชา

4.5 มาตรการและหลักการปฏิบัติการสืบสวนของกองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจ¹⁶

เพื่อให้การปฏิบัติงานด้านการสืบสวนของกองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจได้ดำเนินการให้เป็นไปอย่างเหมาะสม ชอบธรรม อำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชน การปฏิบัติการมีประสิทธิภาพ บังเกิดผลสมบูรณ์ จึงกำหนดมาตรการและหลักการปฏิบัติการด้านการสืบสวนที่สำคัญให้ข้าราชการตำรวจกองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจถือปฏิบัติดังนี้

4.5.1 เรื่องการสืบสวนจับกุมผู้กระทำผิดกฎหมายคดีอาญาทั้งหลายนั้นเป็นหน้าที่สำคัญของข้าราชการตำรวจ และสำหรับข้าราชการตำรวจกองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจทุกนายต้องทำการสืบสวนจับกุมผู้กระทำผิดคดีเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพบังเกิดผลสำเร็จสมบูรณ์เป็นพิเศษ ซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญที่สุด

4.5.2 การริเริ่มทำการสืบสวนกรณีเรื่องใด ให้ข้าราชการตำรวจผู้ริเริ่มจัดทำบันทึกไว้ในลักษณะเป็นบันทึกช่วยจำของตนเอง และเพื่อให้การสืบสวนเรื่องนั้น ๆ มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นได้ผลสำเร็จสมบูรณ์ครบถ้วน ข้าราชการตำรวจผู้นั้นควรแจ้ง รายงานให้ผู้บังคับบัญชาเหนือตนจนถึงผู้บังคับบัญชาระดับสารวัตรทราบ การแจ้งการรายงานอาจแจ้งรายงานด้วยวาจา หรือบันทึกรายงานเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลรายละเอียดตามสมควรก่อนได้ เป็นหน้าที่ของสารวัตรแผนกนั้น รองผู้กำกับการ ผู้กำกับการในสายการบังคับบัญชาที่จะพิจารณาสั่งการ วางแผน มอบหมาย หรือเข้าร่วมทำการสอบสวน และหรือรายงานขอคำแนะนำสั่งการจากผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นด้วย

กรณีการสืบสวนที่ริเริ่มโดยการสั่งมอบหมายของผู้บังคับบัญชาให้เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของสารวัตรแผนกผู้รับคำสั่ง สั่งการ วางแผน มอบหมายให้รองสารวัตรไปทำการสืบสวน หรือดำเนินการในส่วนต่าง ๆ ของแต่ละลักษณะงาน หรือทำการสืบสวนด้วยตนเองแล้วแต่กรณี ให้รองผู้กำกับการ ผู้กำกับการติดตามตรวจสอบประเมินผลรวมทั้งให้คำแนะนำและแก้ปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติการสืบสวนให้มีประสิทธิภาพต่อไปได้

¹⁶ คำสั่งกองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจที่ 1/2535 ลงวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2535

4.5.3 เมื่อมีการสืบสวนกรณีเรื่องใด ได้ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานยืนยันการกระทำผิด และยืนยันตัวผู้กระทำผิดในคดีเศรษฐกิจเพียงพอแล้ว (อาจมีการรายงานขอรับความเห็นชอบในการจับกุมตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย หรือได้ออกหมายจับไว้แล้ว หรือเป็นกรณีมีเหตุยกเว้น) สารวัตรแผนกนั้นจะต้องวางแผนการจับกุมตัวผู้กระทำผิด ผู้ร่วมกระทำผิด รวมทั้งการตรวจค้น ยึด อาวุธทรัพย์สินอันเป็นวัตถุพยาน หรือพยานเอกสารไว้เป็นของกลางอันเป็นพยานหลักฐานทางคดีให้เรียบร้อยพร้อม ครอบคลุม ครอบคลุม ทั่วถึงในทุกกรณี

คดีในที่ผลการสืบสวนสอบสวนได้ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานยืนยันการกระทำผิด ยืนยันตัวผู้กระทำผิดว่าเป็นผู้ใด อยู่ที่ใดแล้ว ไม่สามารถเรียกหรือจับกุมตัวมาสอบสวนได้ เมื่อออกหมายจับไว้แล้ว ให้ทำการสืบสวนติดตามตรวจค้นทำการสืบสวนจับกุมตัวและตรวจค้น เพื่อยึด อาวุธ วัตถุพยาน หรือพยานเอกสารมาสอบสวนดำเนินให้ได้ หากหลบหนีให้พยายามสืบสวนติดตามอย่างเข้มงวดจนถึงที่สุด

4.5.4 การปฏิบัติการจับกุม ตรวจค้น ยึดหรืออายัดทรัพย์สิน และหรือเอกสารในกรณีคดีใดได้ปฏิบัติการเสร็จสิ้นเป็นอย่างไร ให้ผู้เป็นหัวหน้าปฏิบัติการบริหารจัดการทำบันทึกการปฏิบัติการนั้นในทันที ให้เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของข้าราชการตำรวจผู้มีความอาวุโสสูงสุดที่จะต้องปฏิบัติการเป็นหัวหน้า และเป็นผู้จัดทำบันทึกการปฏิบัติการนั้น ๆ ให้เป็นเอกสารหลักฐานที่ถูกต้อง เชื่อถือรับฟังได้ตรงกับการปฏิบัติจริง ตามขั้นตอนการปฏิบัติตามวันและเวลาที่เกิดขึ้นตามความจริง ถ้ามีหมายจับและหรือหมายค้น ให้จัดทำบันทึกดังกล่าวไว้หลังหมาย ให้มีการอ่านบันทึกให้ผู้เกี่ยวข้องฟัง และรับทราบ รับว่าถูกต้อง แล้วให้ลงชื่อรับรองไว้เป็นหลักฐาน

4.5.5 ในการจัดทำบันทึก การจับกุม ตรวจค้น ยึดหรืออายัดทรัพย์สิน วัตถุของกลาง และหรือเอกสารของกลางให้มีการลงรายการ รายละเอียด ลักษณะของทรัพย์สินหรือวัตถุทุกชิ้นทุกส่วน ทุกชนิด หรือประเภท หากมีเครื่องหมายเฉพาะหมายเลขหรือหมายเลขวิ่งก็ให้ลงไว้ในรายการด้วย ถ้าเป็นเอกสารก็ให้ลงรายละเอียด ให้ปรากฏว่าเป็นเอกสารที่แสดงถึงเรื่องใด มีเอกสารอะไรบ้าง จำนวนชิ้น จำนวนแผ่น หรือเล่ม ไม่ให้ลงบันทึกการยึดอายัดเอกสารเป็นกล่อง เป็นลัง หรือเป็นปีกรวม ๆ เว้นแต่สถานการณ์จำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น แต่ก็ต้องตรวจเลือกเอกสารที่สำคัญอันเป็นเอกสารที่ชี้มูลความผิดตามมูลเหตุที่ไปตรวจค้น ออกยึดหรืออายัดไว้เท่าที่สถานการณ์เอื้ออำนวยและต้องลงรายการรายละเอียดไว้ในบันทึกดังกล่าวด้วย

4.5.6 แนวความคิดในการจับกุม การตรวจค้น ยึด อาัยต์ จะต้องปฏิบัติกรอย่างสุภาพเรียบร้อย ต้องหลีกเลี่ยงการยื้อแย่ง การเผชิญหน้าหรือใช้กำลังรุนแรง หัวหน้าและผู้ร่วมปฏิบัติการจะต้องใช้ความอดทน อดกลั้นต่อการยั่วยุ ของผู้ถูกจับกุมถูกตรวจค้นหรือของสมัครพรรคพวก หากมีการขัดแย้ง ขัดขวาง ก็ให้หัวหน้าผู้จับกุม ผู้ตรวจค้น ให้หลักจิตวิทยา หลักมวลชนสัมพันธ์ ขอความร่วมมือด้วยความสงบ ละเอียดละไม หนักแน่น แต่เข้มแข็ง ไม่จับกุมกล่าวหาผู้ถูกจับ ผู้ถูกตรวจค้นต่อสู้ขัดขวาง ทำร้าย หรือประทุษร้ายต่อทรัพย์สินของฝ่ายเจ้าพนักงานเป็นอันขาด

4.5.7 ก่อนทำการจับกุมตัวผู้ต้องหา และหรือตรวจค้นเพื่อยึด อาัยต์ ทรัพย์สินวัตถุของกลางหรือเอกสารของกลาง ณ เขตพื้นที่สถานีตำรวจใด ให้หัวหน้าผู้ปฏิบัติการแจ้งประสานการปฏิบัติกับสถานีตำรวจท้องที่นั้น และขอให้นายตำรวจสัญญาบัตรผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ในสถานีตำรวจนั้นไปร่วมทำการจับกุม ตรวจ ค้น ยึดหรืออาัยต์อยู่ด้วย ในบันทึกการจับกุม ตรวจค้น ยึด อาัยต์ ต้องปรากฏยศ ชื่อ ชื่อสกุล และตำแหน่งหน้าที่ของนายตำรวจสัญญาบัตรของสถานีตำรวจท้องที่นั้นชัดเจน หากมีเหตุผลจำเป็นหรือเร่งด่วนไม่สามารถประสานได้ทัน เมื่อปฏิบัติการไปแล้วเป็นประการใดก็ให้รีบแจ้งให้สถานีตำรวจท้องที่รับทราบรายละเอียดของการปฏิบัติไว้เป็นหลักฐานด้วยทุกกรณี

เมื่อจับกุมตัวผู้ต้องหา และหรือตรวจค้น ยึดทรัพย์สิน หรือเอกสารของกลางได้แล้ว ได้มีการบันทึกการจับกุม การตรวจค้น ยึด หรืออาัยต์เสร็จสิ้นแล้ว ให้รีบนำตัวผู้ต้องหา และของกลาง มาส่งมอบให้พนักงานสอบสวน ผู้มีอำนาจและหน้าที่ของกองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจ รับไว้สอบสวนดำเนินคดีในทันทีที่เดินทางมาถึงที่ทำการ โดยการลงบันทึกการรับมอบ ในรายงานเหตุการณ์ประจำวันไว้เป็นหลักฐาน

4.5.8 หัวหน้าผู้จับกุมผู้ต้องหา ผู้ตรวจค้น ยึดหรืออาัยต์ ทรัพย์สิน หรือเอกสารของกลางจะต้องเป็นผู้กล่าวหาในการสอบสวนดำเนินคดี เว้นแต่คดีมีผู้เสียหาย ผู้กล่าวหา ผู้กล่าวโทษ ตามลักษณะแห่งคดีอยู่แล้ว หัวหน้าและข้าราชการตำรวจผู้ร่วมในการจับกุม ตรวจค้น ยึด อาัยต์ จะต้องรับผิดชอบในการให้การ ให้ปากคำและบันทึกปากคำไว้กับพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบโดยมิชักช้า

หากการสืบสวนได้พยานบุคคลภายนอก เป็นผู้รู้เห็นการกระทำในคดีอย่างไรก็ให้หัวหน้ารีบจัดการติดตามมาพบพนักงานสอบสวน เพื่อสอบสวนบันทึกปากคำไว้เป็นพยาน โดยไม่ชักช้าเช่นกัน

4.5.9 การปฏิบัติการสืบสวนกรณีเรื่องใด จำเป็นจะต้องประกอบกำลังหรือระดมข้าราชการตำรวจ เข้าร่วมปฏิบัติการ จะต้องมีการสั่งการแบ่งงาน มอบหมาย ควบคุม ตรวจสอบ วิเคราะห์ ประเมินผล ให้สารวัตรแผนก ฝ่ายที่เป็นผู้ริเริ่มทำการสืบสวนเป็นเจ้าของเรื่อง จัดให้มีการประชุม และอำนวยความสะดวก ในทุกระยะเวลา และขั้นตอนการปฏิบัติ ผู้กำกับการ รองผู้บังคับการหรือผู้บังคับการ เป็นประธานในการประชุมแล้วแต่กรณี การสืบสวนกรณีเรื่องใด จำเป็นจะต้องใช้จ่ายเงินให้สาย หรือเพื่อการเดินทาง ค่าอาหาร ค่าที่พัก หรือเพื่อใช้ในการล่อซื้อ หรือตามความจำเป็นอย่างอื่น ให้สารวัตรแผนกนั้น ๆ แจ้งรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ เป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาที่จะต้องจัดหา หรือรายงานให้ผู้บังคับบัญชาเหนือตนจัดหาเงินทุนมาใช้จ่ายในงานสืบสวนตามสมควรแก่กรณี

4.5.10 การทำการสืบสวนและปฏิบัติการจับกุม ตรวจค้น ยึดอายัด ผู้ปฏิบัติการ และผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องปกปิด ข้อเท็จจริง และการปฏิบัติไว้เป็นความลับของทางราชการ จนกว่าการปฏิบัติการเสร็จสิ้น บังเกิดผลสำเร็จสมบูรณ์ เพียบพร้อม ครบถ้วนแล้วก็ให้หัวหน้าผู้ปฏิบัติการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ของกองบังคับการ ทำการแถลงข่าวได้ทุกคดี

(ก) การสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

1) กลุ่มองค์กรอาชญากรรม

องค์การตำรวจสากล อธิบายคำนิยามสำหรับคำว่า “กลุ่มองค์กรอาชญากรรม” (Organized Crime) สรุปได้ความว่า เป็นการรวมตัวของกลุ่มบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์ให้มาซึ่งทรัพย์สิน แม้จากการกระทำผิดทางอาญาที่มีรูปแบบปกปิดตนเองและแบ่งการบังคับบัญชาและการรับคำสั่งปฏิบัติ ตั้งแต่ระดับสูงลงมาถึงระดับต่ำสุดและมีการลงโทษต่อสมาชิกที่ฝ่าฝืนหรือทำผิดกฎขององค์กร

2) กลุ่มผู้กระทำผิดอาชญากรรมเศรษฐกิจ

เป็นการรวมตัวของกลุ่มบุคคลที่มีอาชีพ หรือโอกาสในการทำงานประเภทเดียวกันเพื่อร่วมกันกระทำผิดทางอาญา เพื่อประสงค์ต่อทรัพย์สิน โดยไม่มีการจัดรูปแบบของการบังคับบัญชา แต่เป็นการตกลงร่วมกันกระทำความผิดอาญาในรูปแบบของการร่วมงานกัน ให้ความเห็นอกเห็นใจกันและให้อภัยกันและกัน มีการแบ่งปันผลประโยชน์แก่กัน

3) การกระทำคามผิดของชาวต่างประเทศในไทย

ปัจจุบันเทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้ามามีอิทธิพลต่อประชาคมโลกไม่ว่าการคมนาคม การติดต่อสื่อสารสามารถกระทำได้ในระยะเวลาอันสั้น และยังผลให้เกิดภาวะโลกไร้พรมแดน เนื่องจากการรวมตัวกันของกลุ่มประเทศในส่วนต่าง ๆ ของโลก ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ร่วมกันในการสร้างเครื่องมือต่อช่องทางเศรษฐกิจกับนานาประเทศที่มีใช้สมาชิกหรือที่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์ (Globalization)” ด้วยการรวมตัวกัน ใช้ระบบกฎหมายที่ใกล้เคียงหรือเหมือนกัน เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มตนเอง เช่น

- 3.1) NAFTA (North America Free Trade Agreement)
- 3.2) EEC (European Economic Community)
- 3.3) AFTA (Asean Free Trade Agreement)

ด้วยเหตุผลของวิวัฒนาการเทคโนโลยีข้างต้น ทำให้กลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันขึ้นมา เพื่อวัตถุประสงค์ในการกระทำผิดทางอาญา เพื่อนำทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำผิดมาแบ่งสรรกันเองในกลุ่ม โดยมีการแผ่ขยายการกระทำคามผิดครอบคลุมไปถึงประเทศอื่น ๆ ด้วย จึงทำให้การกระทำผิดของบุคคลลักษณะเช่นนี้มีลักษณะเป็น อาชญากรรมเศรษฐกิจข้ามประเทศ สร้างความเสียหายแก่ระบบเศรษฐกิจแก่แต่ละประเทศโดยรวม ได้แก่ การปลอมและใช้บัตรเครดิตปลอม ซึ่งมีการร่วมมือกันระหว่างอาชญากรเศรษฐกิจที่เดินทางมาจากต่างประเทศ เช่น ฮองกง ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ ญี่ปุ่น กลุ่มประเทศในยุโรป ร่วมกับอาชญากรเศรษฐกิจที่เป็นคนไทยในการกระทำคามผิด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการปลอมและใช้บัตรเครดิตปลอม การลักลอบนำสินค้าหลบหนีศุลกากรเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย

4) การกระทำคามผิดของชาวไทยในต่างประเทศ

จากการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลเพื่อการกระทำผิดทางอาญา ทำให้มีการรับเอาคนไทยที่ร่วมกระทำคามผิดไปประกอบอาชญากรรมเศรษฐกิจในต่างประเทศ

5) การกระทำความผิดระหว่างประเทศ

เป็นการรวมตัวของกลุ่มอาชญากรเศรษฐกิจตามข้อ 3 และ 4 ตกลงกัน
นัดหมายในการกระทำความผิดอาญาพร้อม ๆ กัน ในหลายประเทศ เพื่อหลีกเลี่ยงการ
ถูกตรวจจับกุม สร้างความเสียหายมหาศาลในหลายประเทศ

รวมทั้งการกระทำทางด้านการเงินและการธนาคารระหว่างประเทศ โดยใช้
วิวัฒนาการเทคโนโลยีสมัยใหม่มาอำนวยความสะดวกในการกระทำผิดเกี่ยวกับการ
ปลอมแปลงบัตรเครดิต การปลอมเสตเตอร์ออฟเครดิต การปลอมคำสั่งโอนเงินธนาคารข้าม
ประเทศ การกระทำผิดทางด้านการค้าและการพาณิชย์ ส่งสินค้าปลอมเครื่องหมายการค้า
ไปยังต่างประเทศ ฯลฯ

6) การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมเศรษฐกิจ ระหว่างประเทศ

- 6.1) กำจัดช่องว่างกฎหมาย / จุดอ่อนการปฏิบัติ (Loopholes /
Weakpointes)
- 6.2) การร่วมมือระหว่างประเทศ / แบบทางการ / ไม่เป็นทางการ
(Cooperation)
- 6.3) การแลกเปลี่ยนข่าวสาร / ข้อมูล (Information Exchange)
- 6.4) แผนประทุษกรรมคนร้าย (Modus Operandi)

4.5.11 กองคดีเศรษฐกิจและทรัพยากร กรมอัยการ (ปัจจุบันเป็นสำนักงานอัยการ สูงสุด)

เนื่องด้วยกรมอัยการ (ปัจจุบัน คือ สำนักงานอัยการสูงสุด) ได้ตระหนัก
ถึงความสำคัญของคดีเศรษฐกิจ และทรัพยากร ซึ่งได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากมาย
และร้ายแรงต่อประเทศชาติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ และทรัพยากร ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์
ของประเทศต่อการลงทุน และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมตลอดไปถึงการติดต่อค้า
ขายระหว่างประเทศ คดีเหล่านี้ได้แก่ คดีกู้ยืมเงินอันเป็นการฉ้อโกงประชาชน คดีเกี่ยวกับการ
การค้า การพาณิชย์ คดีคุ้มครองผู้บริโภค คดีประกันภัย คดีการเงินธนาคาร คดีธุรกิจเงินทุน
หลักทรัพย์ คดีรัฐราชการ คดีศุลกากร คดีความผิดเกี่ยวกับ ป่าไม้ เหมืองแร่ และปิโตรเลียม
ความผิดดังกล่าวมีลักษณะแตกต่างไปจากคดีอาญาทั่ว ๆ ไป ทั้งในด้านวิธีการกระทำ

ความผิด ตัวบุคคล ผู้กระทำความผิด และพยานหลักฐานในความผิด ด้วยเหตุผลดังกล่าว กรมอัยการจึงเห็นสมควรจัดให้มีหน่วยงาน และพนักงานอัยการรับผิดชอบ การดำเนินคดีอันเกี่ยวกับเศรษฐกิจ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 15¹⁷ แห่งพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 อธิบดีกรมอัยการในขณะนั้น คือ นายโกเมน ภัทรภิรมย์ จึงได้มีคำสั่งให้จัดตั้ง กองคดีเศรษฐกิจและทรัพยากรขึ้น โดยมีฐานะเป็นกองย่อยในกองคดีอาญา เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2531

4.6 วิเคราะห์มาตรการบังคับใช้กฎหมายต่อปัญหาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

ดังได้กล่าวมาแล้วถึงปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายต่ออาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีทั้งปัญหาในส่วนของกฎหมายทั้งสารบัญญัติ ที่ล่าช้าหลังการกระทำความผิดที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จนกฎหมายที่มีอยู่ไม่สามารถนำมาใช้กับกรณีได้ ปัญหาในส่วนของกฎหมายสบัญญัติซึ่งยังคงผิดติดกับวิธีพิจารณาความอาญาแบบเดิม คือ โจทก์ต้องพิสูจน์ให้เห็นอย่างแจ่มชัดว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ซึ่งทำได้ยากอย่างยิ่งในคดีประเภทอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ หรือปัญหาที่เกี่ยวกับพยานหลักฐาน ซึ่งกระบวนการยุติธรรมยังให้ความสำคัญต่อประจักษ์พยานมากกว่าพยานแวดล้อมกรณี สำหรับในคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจแล้วพบว่า แทบจะหาประจักษ์พยานได้ยากมาก ในขณะเดียวกันตัวผู้กระทำความผิดก็มักจะมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ตนประกอบอาชญากรรมมากกว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น คดีปั่นหุ้น, คดีฉ้อโกง บัตรเครดิตธรรมดา และฉ้อโกงบัตรเครดิตบนอินเทอร์เน็ต, คดีอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ คดีฟอกเงินบนอินเทอร์เน็ต, คดีอาชญากรรมทางการเงิน, คดีแชร์ลูกโซ่ประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แชร์ลูกโซ่ที่แอบแฝงในธุรกิจขายตรง ซึ่งกำลังระบาดอย่างมากในขณะนี้ เพราะฉะนั้น การวิเคราะห์มาตรการบังคับใช้กฎหมายต่อปัญหาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ จึงแยกกรณีพิจารณาออกเป็น

¹⁷ มาตรา 15 ในการใช้อำนาจหรือกระทำหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่น ให้อธิบดีมีอำนาจทำคำสั่งเฉพาะเรื่องหรือวางระเบียบไว้ให้พนักงานอัยการปฏิบัติได้

4.6.1 วิเคราะห์มาตรการบังคับใช้กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่แฝงในธุรกิจขายตรง

เนื่องจากการประกอบธุรกิจจำหน่ายสินค้า หรือบริการในปัจจุบันใช้วิธีการทางการตลาดเข้าถึงผู้บริโภค ทั้งในลักษณะที่เป็นการติดต่อกับผู้บริโภคนอกสถานที่ โดยการสาธิตคุณภาพสินค้าหรือบริการให้ผู้บริโภคได้เห็น เพื่อตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการ ซึ่งเรียกว่าการประกอบธุรกิจขายตรง และการทำการตลาดโดยโฆษณาสินค้าและบริการ ผ่านสื่อโฆษณาทุกชนิด ทั้งที่เป็นสื่อพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ โดยกำหนดให้ผู้บริโภคแสดงเจตนาเพื่อซื้อสินค้า หรือบริการโดยการติดต่อโดยตรงกับผู้เสนอขาย การทำการตลาดวิธีดังกล่าวเป็นการตลาดในเชิงรุก จำต้องใช้วิธีระดมเครือข่ายผู้ขายตรงเข้าสู่ระบบ มีผู้ประกอบการบางคนใช้วิธีการหลอกลวงให้มีผู้เข้าร่วมเป็นผู้ขายตรงในทางที่มีขอบ ในส่วนของผู้บริโภคก็เช่นกัน การตลาดแบบเชิงรุกนี้ ทำให้ผู้บริโภคอยู่ในภาวะที่ไม่อาจตัดสินใจอย่างรอบคอบ วิธีขายแบบเชิงรุกนี้ หากมีความเสียหายเกิดขึ้นไม่ว่าในด้านของการระดมเครือข่ายผู้ขายตรง หรือการขายสินค้า หรือบริการที่คุณภาพไม่ตรงกับคำกล่าวอ้าง ย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งประชาชนที่เข้าไปเป็นเครือข่ายในการขายตรง และต่อประชาชนซึ่งเป็นผู้บริโภคโดยทั่วไป นอกจากนี้ยังมีการแอบอ้างการประกอบธุรกิจขายตรงไว้ในการกระทำ ความผิดแบบแชร์ลูกโซ่ ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากต่อผู้บริโภคและการประกอบธุรกิจขายตรง ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องบัญญัติพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 ออกมาใช้บังคับกับการกระทำความผิดดังกล่าว นอกเหนือไปจากการนำเอาพระราชกำหนดการกักเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 มาใช้บังคับกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับแชร์ลูกโซ่ซึ่งแอบแฝงอยู่ในธุรกิจขายตรง

ปัญหาสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่แอบแฝงอยู่ในธุรกิจขายตรงก็คือ ความเข้าใจในการนำเอากฎหมายที่ตรงกับกรณีมาใช้บังคับของเจ้าพนักงาน เพื่อสร้างความเข้าใจแก่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายและเป็นแนวทางในการวางหลักเกณฑ์เพื่อดำเนินคดี ขอแยกกรณีพิจารณาดังต่อไปนี้

4.6.1.1 ความแตกต่างระหว่างแชร์ลูกโซ่ กับธุรกิจขายตรงแบบที่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อแยกการบังคับใช้กฎหมายอย่างถูกต้องตรงกับกรณี หลังจากแชร์ลูกโซ่ระบาดอย่างหนักเมื่อ 10 ปี ที่ผ่านมา ปรากฏว่ารูปแบบของแชร์ลูกโซ่เกิดขึ้นอย่างหลากหลาย หลายรูปแบบถูกดำเนินคดีจนหมดสิ้นไป ปัจจุบันแชร์ลูกโซ่ได้เข้ามาเกี่ยวพันกับธุรกิจขายตรง (MLM) จนกลายเป็นภาพซ้อนที่ทำให้เกิดความไม่ชัดเจน ว่าการขายตรงในระบบ MLM ต่างกับแชร์ลูกโซ่อย่างไร สำหรับกรณีที่เป็นแชร์ลูกโซ่เป็นเรื่องที่ดูแล้วเข้าใจง่าย เพราะมีการ

ระดมทุน แล้วจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนให้อัตราสูง ในลักษณะการหมุนเวียนนำเงินของผู้ลงทุนหรือสมาชิกภายหลังมาจ่ายให้กับรายแรก แต่ต่อมาผู้กระทำผิดได้พัฒนาโดยอาศัยระบบ MLM อย่างแนบเนียน ด้วยการดำเนินธุรกิจลักษณะขายตรงโดยมีสินค้า หรือบริการบ่งหน้า แต่ความจริงแล้วเป็นการระดมเงินโดยผ่านกระบวนการสมาชิก มีข้อสังเกตบางประการที่จะแยกให้เห็นว่า แชร่ลูกโซ่ที่แอบแฝงอยู่ในธุรกิจ MLM เป็นอย่างไรดังนี้

4.6.1.1.1 การทำความผิดแชร์ลูกโซ่ จะมีการเรียกเก็บค่าสมาชิกในจำนวนค่อนข้างสูง และมีการบังคับให้ซื้อสินค้าหรือบริการ พร้อมกับการสมัครสมาชิก ซึ่งอัตราค่าสมัครเป็นสมาชิก อาจจะแตกต่างกันไป บางแห่งอยู่ที่ประมาณ 4,000 บาท บางแห่งก็สูงกว่า 10,000 บาท ในขณะที่ธุรกิจขายตรง (MLM) ที่แท้จริงไม่มีการบังคับซื้อหรือเก็บค่าสมาชิกในอัตราสูงแต่อย่างใด

4.6.1.1.2 การทำความผิดแชร์ลูกโซ่ ไม่ได้เน้นหรือสนใจในการขายสินค้าหรือบริการ และในการแนะนำเพื่อเข้าร่วมลงทุนจะบอกหรือเน้นอยู่ในการหาคนมาสมัครเป็นสมาชิกเพิ่ม ในขณะที่ธุรกิจขายตรง (MLM) เป็นการสร้างธุรกิจเพื่อขายสินค้า และสร้างองค์กร เพื่อให้เกิดการขายอย่างกว้างขวางขึ้น

4.6.1.1.3 การทำความผิดแชร์ลูกโซ่ จะจ่ายผลประโยชน์ตอบแทน หรือคอมมิชชั่นจากส่วนแบ่งของการหาสมาชิกเพิ่ม และการบังคับให้สมาชิกซื้อสินค้าหรือบริการ แต่การขายสินค้าหรือบริการเป็นเพียงข้อบังหน้า เพื่อเป็นเครื่องมือในการดึงเงินเข้าระบบ โดยมีได้เป็นการบริโภคนที่แท้จริง เพราะหากไม่มีการบังคับซื้อก็ไม่สามารถจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนเป็นทอด ๆ ได้ ทำให้ระบบเดินต่อไปไม่ได้ และล้มไปในที่สุด ขณะที่ธุรกิจขายตรง (MLM) มีรายได้จากการขายสินค้า หรือยอดขายสินค้าที่เกิดขึ้นในองค์กร

4.6.1.1.4 สินค้าในระบบขายตรงที่แท้จริงต้องรับประกันสินค้า โดยการคืนเงิน ทั้งนี้โดยทั่วไปธุรกิจขายตรงที่แท้จริงจะเปิดโอกาสให้ลูกค้าเปลี่ยนสินค้า หรือขายคืนกลับบริษัทได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด และจะมีข้อห้ามมิให้ผู้จำหน่ายกักตุนสินค้า เพราะจะสร้างภาระเกินความจำเป็นแก่นักขาย ในทางตรงกันข้าม ระบบแชร์ลูกโซ่มักจะไม่มีนโยบายนี้ เพราะสินค้าที่นำมาบังหน้าย่อมไม่มีคุณภาพ และบริษัทไม่แน่ใจว่าผู้ใช้สินค้าแล้วไม่เป็นไปตามที่กล่าวอ้างจะนำสินค้ามาเปลี่ยนคืนมากน้อยเพียงใด ซึ่งจะทำให้การหลอกลวงพบจุดจบเร็วเกินกว่าจะกอบโกยผลประโยชน์ได้ตามที่มุ่งหวัง

4.6.1.1.5 ในสภาวะตลาดปัจจุบัน กำลังซื้อของผู้บริโภคถดถอยอย่างรุนแรง ซึ่งส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าของตลาดโดยตรง ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจแชร์ลูกโซ่มักจะไม่คำนึงถึงสภาพตลาดที่แท้จริง จึงพยายามเสนอผลประโยชน์มหาศาลในรูปแบบค่าคอมมิชชั่น เพื่อล่อบุคคลเข้ามาเป็นตัวแทนขาย ในขณะที่ธุรกิจขายตรงที่แท้จริงจะต้องนึกถึงสถานการณ์การตลาดเป็นสำคัญ และจะไม่เสนอผลประโยชน์ในลักษณะผิดแผกไปจากความเป็นจริง

4.6.1.2 สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการบังคับใช้กฎหมายแก่เจ้าพนักงานเกี่ยวกับมาตรการในการป้องกันมิให้แผนหลอกลวงประชาชนเข้ามาแอบแฝงในระบบขายตรงแบบหลายชั้น (MLM) ตาม พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 เพื่อมิให้สับสนในการบังคับใช้กับพระราชกำหนดการกักเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2534

เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้ประกอบธุรกิจขายตรงแบบหลายชั้น (MLM) บิดเบือนหรือนำเอาแผนการหลอกลวงอันเป็นความผิดตามพระราชกำหนดการกักเงินอันเป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2534 มาใช้ในระบบการขายตรง พระราชบัญญัติขายตรงและตรวจแบบตรง พ.ศ. 2545 ได้กำหนดห้ามผู้ประกอบธุรกิจขายตรงชักชวนประชาชนให้เข้ามาร่วมเป็นเครือข่าย โดยตกลงจะให้ผลประโยชน์ตอบแทน หากผู้เข้าร่วมสามารถไปชักชวนผู้เข้าร่วมรายอื่นให้เข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายได้ โดยการจ่ายผลประโยชน์จะคิดคำนวณจากจำนวนผู้เข้าร่วมเครือข่ายที่เพิ่มขึ้น ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 19 พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 ว่า

มาตรา 19 ห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจขายตรง และผู้ประกอบธุรกิจตลาดแบบตรงดำเนินกิจการในลักษณะที่เป็นการชักชวนให้บุคคลเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการประกอบธุรกิจขายตรง หรือในการประกอบธุรกิจตลาดแบบตรง โดยตกลงว่าจะให้ผลประโยชน์ตอบแทนจากการหาผู้เข้าร่วมเครือข่าย ดังกล่าว ซึ่งคำนวณจากจำนวนผู้เข้าร่วมเครือข่ายที่เพิ่มขึ้น

องค์ประกอบความผิดของมาตรา 19 จะมีความแตกต่างจากพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม พระราชกำหนดการกักเงินอันเป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 พ.ศ. 2534 ดังจะเห็นได้จากองค์ประกอบของมาตรา 19 ประกอบด้วย

- 1) มีการชักชวนประชาชน ให้เข้าร่วมเครือข่าย
- 2) โดยตกลงว่าจะให้ผลประโยชน์ตอบแทน
- 3) หากผู้นั้นไปชักชวนผู้อื่นให้มาเข้าร่วมเครือข่าย
- 4) โดยผลประโยชน์ตอบแทนที่ให้นั้น จะคิดคำนวณจากจำนวนผู้เข้าร่วมเครือข่าย

แต่ในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม พระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 พ.ศ. 2534 ได้กำหนดองค์ประกอบความผิดไว้ดังนี้

องค์ประกอบความผิดมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม พระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 พ.ศ. 2534

- 1) ผู้ใด โฆษณา หรือประกาศให้ปรากฏต่อประชาชน หรือกระทำให้ด้วยประการใด ๆ ให้ปรากฏแก่บุคคลตั้งแต่สิบคนขึ้นไป
- 2) ว่าในการกู้ยืมเงินตน หรือบุคคลใดจะจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนให้สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่สถาบันการเงินตามกฎหมายว่าด้วยดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินจะพึงจ่ายได้
- 3) โดยที่ตนรู้ หรือ ควรรู้อยู่แล้วว่า จะนำเงินจากผู้ให้กู้ยืมรายนั้น หรือ รายอื่นมาจ่ายหมุนเวียนให้แก่ผู้ให้กู้ยืมเงิน หรือ
- 4) โดยที่ตนรู้ หรือควรรู้อยู่แล้วว่า ไม่สามารถประกอบกิจการใด ๆ โดยชอบด้วยกฎหมายที่จะให้ผลประโยชน์ตอบแทนเพียงพอที่จะนำมาจ่ายในอัตรานั้นได้
- 5) ในกรณีนั้น เป็นเหตุให้ตนหรือบุคคลใด ได้กู้ยืมเงินไป

องค์ประกอบความผิดมาตรา 5 ของพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม พระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 พ.ศ. 2534

เงื่อนไขของการกระทำความผิดตามมาตรา 5 อยู่ที่ว่า ผู้กระทำการกู้ หรือ จะกู้ ได้จ่าย หรือโฆษณาประกาศ แพร่ข่าว หรือตกลงจะจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่ผู้ให้กู้เงินในอัตราสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมเงินของสถาบันการเงินจะพึงจ่ายได้ หรือไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานตามมาตรา 7(1) (2) หรือไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า

กิจการที่ให้ผลประโยชน์ตอบแทนเพียงพอที่จะนำมาจ่ายให้แก่ผู้ให้กู้ยืมเงินทั้งหลาย การกระทำเพียงเท่านั้น ก็เป็นความผิดตามมาตรา 5 แล้ว¹⁸

จะเห็นได้ว่า ความผิดในพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 ไม่คำนึงว่าผลประโยชน์ที่จะจ่ายให้ผู้เข้าร่วมแผนนั้น สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินหรือไม่ ความผิดอยู่ตรงที่ ผลประโยชน์ตอบแทนที่จะจ่ายให้ผู้เข้าร่วมเครือข่าย คิดคำนวณจากจำนวนผู้เข้าร่วมเครือข่าย ซึ่งต่างจากมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 อีกทั้งพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 ก็มีได้มีบทยกเว้นที่จะให้โอกาสแก่ผู้ชักชวน ในการพิสูจน์เหมือนที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 แห่งพระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 ดังนั้นความผิดตามพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 จึงมีขอบเขตที่กว้างกว่าพระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527

นอกจากนั้น ความผิดตามพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 จะใช้บังคับกับผู้ประกอบธุรกิจขายตรง และผู้ประกอบธุรกิจตลาดแบบตรงเท่านั้น หากผู้ไปชักชวนประชาชนให้กระทำความผิดดังกล่าวข้างต้น ไม่ใช่ผู้ประกอบธุรกิจขายตรงหรือตลาดแบบตรงแล้วก็ไม่ตกอยู่ในบังคับของ มาตรา 19 ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ แต่อาจตกเป็นผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม พระราชกำหนดกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 พ.ศ. 2534

จึงกล่าวได้ว่า ความผิดตาม มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 เป็นมาตรการที่สกัดกั้นมิให้ผู้ประกอบธุรกิจขายตรง กระทำการอันนำไปสู่ความผิดตามพระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบธุรกิจขายตรงก็อาจตกเป็นผู้กระทำความผิดทั้งตามพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง กับพระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนได้ หากมีองค์ประกอบความผิดครบตามที่กฎหมายกำหนด

¹⁸ ณรงค์ฤทธิ์ สินมา, “พระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 : ศึกษาเฉพาะกลไกพิเศษทางสัญญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาค วิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532) หน้า 87-88.

4.6.1.3 สร้างความเข้าใจให้กับเจ้าพนักงานผู้บังคับบัญชา ใช้กฎหมายเกี่ยวกับมาตรการให้ความคุ้มครองผู้ขายตรงจากแผนการจ่ายผลตอบแทน (แผนการขายตรง)

เนื่องจากรูปแบบหนึ่งของการหลอกลวงประเภทแชร์ลูกโซ่ที่แอบแฝงในธุรกิจขายตรง (MLM) คือ การนำผลประโยชน์จากการหาสมาชิก และการจ่ายผลตอบแทนให้แก่สมาชิกที่หาสมาชิกมาเป็นมูลเหตุจูงใจ เพื่อล่อให้บุคคลเข้าไปสู่วงจรของการหลอกลวง ดังนั้น พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 จึงได้วางมาตรการให้ความคุ้มครองผู้ขายตรงจากแผนการจ่ายผลตอบแทนไว้ในมาตรา 21 คือ

มาตรา 21 ผู้ประกอบธุรกิจขายตรง ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการจ่ายผลตอบแทนของงานที่ได้ยื่นต่อนายทะเบียนตามมาตรา 38

แผนการจ่ายผลตอบแทนต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) ต้องไม่กำหนดให้ผู้จำหน่ายอิสระ หรือตัวแทนขายตรงที่ไม่ใช่ลูกจ้าง ได้รับผลตอบแทนที่เป็นรายได้หลักจากการรับสมัครบุคคล หรือ แนะนำผู้จำหน่ายอิสระ หรือตัวแทนขายตรงที่ไม่ใช่ลูกจ้างอื่น เข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการประกอบธุรกิจขายตรง

(2) ผลตอบแทนที่เป็นรายได้หลักของผู้จำหน่ายอิสระ หรือตัวแทนขายตรงที่ไม่ใช่ลูกจ้างขึ้นอยู่กับการขายสินค้า หรือบริการแก่ผู้บริโภค รวมไปถึงการซื้อเพื่อการใช้ หรือบริโภคเอง

(3) ต้องไม่บังคับให้ผู้จำหน่ายอิสระซื้อสินค้า

(4) ต้องไม่ชักจูงให้ผู้จำหน่ายอิสระซื้อสินค้าในปริมาณที่มากเกินไปอย่างไม่สมเหตุผล

(5) ต้องแสดงวิธีการคิดคำนวณการจ่ายผลตอบแทนที่ตรงต่อความเป็นจริง หรือเป็นไปได้จริง และอย่างเปิดเผยชัดเจน

(6) ลักษณะอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด

แผนการจ่ายผลตอบแทนใดที่มีลักษณะแตกต่างที่กำหนดไว้ในวรรคสอง ให้มีผลบังคับใช้เท่าที่เป็นธรรมแก่ผู้จำหน่ายอิสระ หรือตัวแทนขายตรงที่ไม่ใช่ลูกจ้าง

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า แผนการขายตรง แท้ที่จริงแล้วก็คือ ข้อตกลงในการจ่ายผลตอบแทนให้แก่ผู้ขายตรงนั่นเอง ซึ่งในมาตรา 21 ของพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบขายตรง ได้กำหนดหลักเกณฑ์การจ่ายผลตอบแทนไว้ว่า แผนการจ่ายผลตอบแทนต้องไม่เป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังนี้

- (1) ผู้จำหน่ายอิสระภายใต้แผนการจ่ายผลตอบแทน ไม่ได้รับผลตอบแทนที่เป็นรายได้หลักจากการรับสมัครบุคคล หรือแนะนำผู้จำหน่ายอิสระอื่น ๆ เข้าร่วมแผน
- (2) ผลตอบแทนที่เป็นรายได้หลักของผู้จำหน่ายอิสระขึ้นอยู่กับการขายสินค้าหรือบริการ แก่ผู้บริโภค รวมไปถึงการซื้อเพื่อการใช้ หรือบริโภคเอง
- (3) แผนการจ่ายผลตอบแทนจะต้องไม่บังคับ หรือชักจูงให้ผู้จำหน่ายอิสระซื้อสินค้าในปริมาณมากเกินไปอย่างไม่สมเหตุผล
- (4) แผนการจ่ายผลตอบแทนต้องแสดงข้อมูลการขาย หรือ รายรับที่ตรงต่อความเป็นจริง หรือสามารถเป็นไปได้จริง

นอกจากนี้ในมาตรา 22 ยังห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจขายตรงเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการสมัครเข้าเป็นสมาชิก ค่าฝึกอบรม ค่าวัสดุอุปกรณ์ส่งเสริมการขาย หรือค่าธรรมเนียมอื่น ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการประกอบธุรกิจขายตรง จากผู้จำหน่ายอิสระ หรือตัวแทนขายตรงที่ไม่ใช่ลูกจ้าง ในอัตราสูงกว่าที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรการที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นมาตรการเสริมสร้างความเข้าใจที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งยังมีความสับสนในการเลือกบังคับใช้พระราชกำหนดการกักเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2534 กับพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 ในการกระทำความผิดแบบแชร์ลูกโซ่ ซึ่งแอบแฝงอยู่ในธุรกิจขายตรง (MLM) ว่าจะเลือกบังคับด้วยกฎหมายใด หรือจะใช้กฎหมายทั้งสองในกรณีที่สามารถทำได้

นอกจากนี้ การกระทำความผิดในลักษณะแชร์ลูกโซ่ ซึ่งแอบแฝงอยู่ในธุรกิจขายตรง (MLM) ถือว่าเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจประเภทหนึ่ง จึงเห็นสมควรที่จะเสนอให้มีการแก้ไขปรับปรุงทั้งในส่วนของกฎหมายและมาตรการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อสัมฤทธิ์ผลในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมประเภทนี้ต่อไป

4.6.2 วิเคราะห์มาตรการอื่น ๆ ที่ควรนำมาปรับปรุงเพื่อบังคับใช้กับ อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ อันนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลในการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมเศรษฐกิจประเภทแชร์ลูกโซ่ซึ่งแอบแฝงอยู่ในธุรกิจขายตรง (MLM)

สำหรับประเทศไทยคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่จะไม่ประสบความสำเร็จในการบังคับใช้กฎหมาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากองค์ประกอบหลายประการด้วยกัน เช่น

- (1) ในการดำเนินคดีโจทก์ไม่สามารถนำสืบให้เห็นได้กระจ่างแจ้งว่า จำเลยกระทำความผิดจริง เพราะพยานหลักฐานส่วนใหญ่อยู่ที่จำเลย
- (2) ข้อจำกัดในการรับฟังพยานหลักฐาน โดยเฉพาะพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับอิเล็กทรอนิกส์
- (3) อิทธิพลทางการเงิน หรืออิทธิพลทางการเมืองทำให้ไม่สามารถสาวไปถึงผู้บงการที่อยู่เบื้องหลังได้
- (4) ความล้าสมัยของกฎหมายที่ไม่ใช่ในปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถดำเนินการกับผู้กระทำความผิดได้ เช่น การนำเอาประมวลกฎหมายอาญามาใช้กับ อาชญากรรมคอมพิวเตอร์

ดังนั้น มาตรการบังคับใช้กฎหมายตามหลักปฏิบัติที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันจึง มักจะไม่ประสบความสำเร็จในการบังคับใช้กฎหมายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงเห็นสมควรให้มีการพัฒนาหลักเกณฑ์ที่มีอยู่ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์สากล เพื่อสัมฤทธิ์ผลในการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมทางเศรษฐกิจประเภทแชร์ลูกโซ่ ซึ่งได้วิจัยเพื่อหา มาตรการที่เหมาะสมในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

4.6.3 มาตรการทางด้านกฎหมายสารบัญญัติที่ใช้กับผู้กระทำความผิด

4.6.3.1 โทษปรับ โทษปรับเป็นโทษที่บังคับกับทรัพย์สิน และเป็น 1 ใน 5 โทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ซึ่งได้แก่ (1) ประหารชีวิต (2) จำคุก (3) กักขัง (4) ปรับ และ (5) ริบทรัพย์สิน โทษทั้ง 5 สถานนี้ สามารถแบ่งตามวัตถุประสงค์ได้คือ

โทษที่บังคับต่อชีวิต คือ โทษประหารชีวิต
 โทษที่บังคับต่อเสรีภาพ คือ โทษจำคุก
 โทษที่บังคับต่อทรัพย์สิน คือ โทษปรับและริบทรัพย์สิน

กลับมาพิจารณา “โทษปรับ” โทษปรับแต่เดิมมีการบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นการทดแทนโทษที่มุ่งแก้แค้นทดแทนในระบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน ปัจจุบันโทษปรับเป็นการลงโทษแก่เศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด และเป็นโทษที่ใช้แทนโทษที่บังคับต่อเสรีภาพของผู้กระทำความผิด โดยกฎหมายเห็นว่าถ้าผู้กระทำความผิดไม่ควรถูกลงโทษถึงขนาดตัดรอนเสรีภาพก็ให้ลงโทษต่อทรัพย์สิน คือ โทษปรับแทน

การกำหนดโทษปรับตามกฎหมายในอดีตที่ผ่านมาปกติใช้ระบบการกำหนดโทษปรับแบบตายตัว แต่การบังคับใช้โทษปรับเช่นนี้มีประสิทธิภาพอยู่ในสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง และกลายเป็นอัตราที่ไม่เหมาะสมในช่วงเวลาต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาชญากรรมทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นการกระทำความผิดที่ให้ผลตอบแทนสูง ดังนั้น หลายประเทศจึงได้วางหลักเกณฑ์โทษปรับให้เหมาะสมกับการกระทำความผิด เช่น โทษปรับนิติบุคคล ให้เพิ่มเป็น 10 เท่าของการปรับบุคคลธรรมดา หรือการปรับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจต้องให้ใกล้เคียงกับผลตอบแทนจากอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น เพื่อมิให้อาชญากรพวกนี้ได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิด

4.6.3.2 โทษริบทรัพย์สิน เนื่องจากโทษริบทรัพย์สินโดยปกติแล้วเป็นโทษประเภทที่ 5 ของมาตรา 18 ซึ่งจะต้องมีการพิสูจน์ความผิดกันก่อนจึงจะดำเนินการริบทรัพย์สินได้ แต่เนื่องจากอิทธิพลของผู้ประกอบอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ทำให้การพิสูจน์ความผิดทำได้ยาก เมื่อพิสูจน์ความผิดไม่ได้ การริบทรัพย์สินก็ไม่สามารถดำเนินไปได้ ดังนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ที่เรียกว่า “การริบทรัพย์สินทางแพ่ง” (Civil Forfeiture) ขึ้น เพื่อริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของแผ่นดินโดยไม่ต้องพิสูจน์ความผิดทางอาญา แต่พิสูจน์ที่มาที่ไปของเงินเท่านั้น”

การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง (Civil Forfeiture)

การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง เป็นกระบวนการริบทรัพย์สินที่กระทำต่อตัวทรัพย์สิน (In Rem) ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดอาญา โดยฟ้องตัวทรัพย์สินเป็นจำเลยในคดีโดยตรง (Action In Rem) ประเด็นในการพิจารณาคดีคือ ตัวทรัพย์สินนั้นมีความผิดหรือบริสุทธิ์ ศาลจะไม่พิจารณาความผิดของเจ้าของทรัพย์สิน

ทรัพย์สินที่ถูกริบอาจเป็นทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด หรือของบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งจึงแยกการดำเนินการตามกฎหมายจากการจับตัวบุคคลมาดำเนินคดีอาญา และไม่เป็นเงื่อนไขการลงโทษทางอาญา การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งเริ่มต้นโดยการยึดทรัพย์สินที่อยู่ในเขตอำนาจศาล โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐมีเหตุอันควรสงสัย (Probable Cause) ว่าเป็นทรัพย์สินโดยมิชอบ กระบวนการนี้รัฐมีภาระแสดงให้เห็นถึงเหตุอันควรสงสัยว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับกระทำความผิด เพื่อให้เชื่อว่าทรัพย์สินนั้นสามารถริบได้ ภาระในการแสดงให้เห็นเหตุอันควรสงสัยเป็นมาตรฐานเดียวกับที่ใช้ในการจับ ค้น หรือยึด กล่าวคือ เมื่อบุคคลใด ๆ อ้างว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินที่ถูกยึด ผู้อ้างสิทธิ์ (claimant) ต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และมีภาระในการพิสูจน์หักล้างข้ออ้างของรัฐการฟังพยานหลักฐานใช้หลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน (Preponderance of Evidence) ถ้าฝ่ายใดนำพยานหลักฐานเข้ามาสืบให้ศาลเห็นว่าพยานหลักฐานของฝ่ายตนนั้นน่าเชื่อถือกว่าฝ่ายนั้นเป็นฝ่ายชนะคดี หากศาลพิพากษาให้ริบทรัพย์สิน กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกเป็นของรัฐนับแต่เวลาที่ทรัพย์สินนั้นได้ใช้กระทำความผิด

4.6.3.3 การนำเอาหลักสมคบกันกระทำความผิด (Conspiracy) มาใช้

เนื่องจากอิทธิพลของผู้ประกอบอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งได้มาจากผลตอบแทนทางการเงินที่มีมูลค่ามหาศาล มักจะมีการนำไปปิดบังอำพรางคดี ไม่ว่าจะเป็นการติดสินบนเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือใช้อำนาจครอบงำพยาน ทำให้มีการสาวไปถึงบุคคลดังกล่าวได้ยากมาก ดังนั้นในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษจึงได้มีการนำเอาความรับผิดตั้งแต่ชั้นสมคบมาใช้กับผู้กระทำความผิด

การสมคบกันกระทำความผิด (Conspiracy) ความหมายของ “หลักการสมคบกันกระทำความผิด” หลักการสมคบกันกระทำความผิด มีที่มาจากแห่งรากศัพท์เดิมในภาษาลาติน (Latin) คือ “Conspirare” หมายความว่า การมีชีวิตร่วมกัน (to breathe together)¹⁹ โดยลำดับต่อมาได้มีการพัฒนาความหมายของหลักการสมคบกันกระทำความผิด ดังนี้

¹⁹ Goldstein, Joseph, Alan M. Dershowitz and Richard D. Schwartz,

ก. การสมคบกันกระทำความผิดของ Lord Denman ได้อธิบายความหมายไว้ว่า

“การสมคบกันกระทำความผิดต้องประกอบด้วย การตกลงร่วมกันตั้งแต่บุคคล 2 คนขึ้นไป เพื่อกระทำการมิชอบด้วยกฎหมาย หรือกระทำการชอบด้วยกฎหมาย โดยใช้วิธีการที่มิชอบด้วยกฎหมาย²⁰

ข. การสมคบกันกระทำความผิด หมายความว่า “บุคคลสองคนหรือมากกว่านั้นได้สมคบกัน เพื่อกระทำการอันเป็นความผิดต่อกฎหมายสหรัฐอเมริกา หรือตัวแทนของบุคคลใด ลักษณะใด หรือเพื่อการอันเป็นวัตถุประสงค์ใดและบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือมากกว่าในจำนวนนั้นได้กระทำการใด ๆ เพื่อให้บรรลุในวัตถุประสงค์ของการสมคบ บุคคลนั้นจะต้องถูกปรับเป็นจำนวนเงินไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์ หรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าวัตถุประสงค์ของการสมคบดังกล่าว เพื่อกระทำการอันเป็นความผิดลหุโทษ บุคคลนั้นจะต้องได้รับโทษจำคุกไม่เกินอัตราขั้นสูงที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น²¹

ค. การสมคบกันกระทำความผิด หมายความว่า

“บุคคลใดจะมีความผิดฐานสมคบกันกระทำความผิดกับบุคคลหนึ่ง หรือบุคคลจำนวนมากกว่านั้น โดยได้ร่วมกันกระทำความผิด ถ้าบุคคลดังกล่าวมีเจตนาร่วมกันในการส่งเสริมหรือสนับสนุนในการกระทำโดยบุคคลนั้นได้

1. ตกลงร่วมกับบุคคลอื่นหนึ่งคนหรือมากกว่านั้น โดยบุคคลดังกล่าวได้เตรียมการกระทำความผิด หรือพยายามกระทำความผิดหรือการร่วมกันกระทำความผิด
2. ตกลงร่วมกับบุคคลอื่นหนึ่งคนหรือมากกว่านั้น โดยการวางแผนการหรือกระทำความผิด หรือพยายามกระทำความผิด หรือได้ร่วมกันกระทำความผิด²²

²⁰ Miller Justin, **Handbook of Criminal Law** (Minnesota : West Publishing Co., 1934) p. 109.

²¹ 18 U.S.C.S. 371

²² The Model Penal Code S.5.03

ดังนั้น หลักการสมคบกันกระทำความผิด มีความหมายโดยใจความสำคัญ คือ การตกลงร่วมกัน (Agreement) โดยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อกระทำการอันเป็น ความผิดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือเพื่อกระทำการอันชอบด้วยกฎหมาย โดยใช้วิธีการ ที่มีขบต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายถือว่าบุคคลดังกล่าวมีความผิดฐานสมคบกันกระทำความ ผิด ในประเทศอังกฤษ ได้แบ่งความผิดฐานสมคบกันกระทำความผิดสองประเภท ²³

ก. การสมคบกันกระทำความผิดตามกฎหมาย Common Law คือ การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. การสมคบกันกระทำความผิดซึ่งมีโทษตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย
2. การสมคบกันกระทำความผิดในการหลอกลวงและฉ้อโกง
3. การสมคบกันกระทำความผิดในการละเมิดซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่นนอกเหนือจากการฉ้อโกง
4. การสมคบกันกระทำความผิดเพื่อการกีดกัน ชัดขวาง บิดเบือนหรือ หลีกเลียงต่อกระบวนการยุติธรรม
5. การสมคบกันกระทำความผิดเพื่อทำลาย และเกิดความเสียหาย ต่อความสงบสุขหรือฝ่าฝืนต่อประโยชน์แห่งสาธารณะ

ข. การสมคบกันกระทำความผิดตามที่ได้กำหนดไว้ในบทบัญญัติแห่ง กฎหมาย

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แบ่งความผิดฐานสมคบกันกระทำความ ผิดเป็น 2 ประเภท โดยสำคัญ ²⁴

ก. การสมคบกันกระทำความผิด ที่ต้องมีการกระทำที่ปรากฏออกมา ภายนอก (Overt Act Trye Conspiracies) โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

²³ ไวยาทยา สามิบัติ, "การนำหลักการสมคบกันกระทำความผิดมาใช้เพื่อป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทย", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 35.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

1. บุคคลสองคนหรือมากกว่าขึ้นไป ได้ตกลงร่วมกันที่จะกระทำความผิดใด ๆ และ
 2. จำเลยได้สมคบกันกระทำความผิด โดยรู้และเจตนาว่าร่วมกันที่จะกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการสมคบ และ
 3. ในระหว่างที่ได้มีการสมคบกันจะต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น (Overt Act) เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการสมคบ
- ข. การสมคบการกันกระทำความผิด โดยไม่มีการกระทำที่ปรากฏออกมาภายนอก (None Overt Act Trye Conspiracies) คือ การสมคบกันกระทำความผิดที่มีต้องการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น (Overt Act) ในการกระทำความผิดอาทิเช่น การสมคบกันเพื่อจำหน่ายหรือครอบครองสาร การสมคบกันเพื่อแทรกแซงการค้าระหว่างรัฐ หรือการสมคบกันเพื่อกระทำการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง เป็นต้น

ทฤษฎีหลักการสมคบกันกระทำความผิด ในระบบกฎหมาย Common Law ระหว่างประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา มีประเด็นที่สัมพันธ์คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกันตามลำดับ กล่าวคือ

ประเด็นที่สัมพันธ์และคล้ายคลึง คือ หลักการสมคบกันกระทำความผิด ต้องประกอบด้วยข้อตกลงร่วมกัน (Agreement) โดยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ซึ่งมีความรู้และเจตนาว่าร่วมกัน ที่จะกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ประเด็นที่แตกต่างกัน คือ การกระทำที่ปรากฏออกมาภายนอก (Overt Act) โดยในประเทศอังกฤษ การสมคบกันกระทำความผิดเพื่อกระทำการละเมิด หรือฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย มิได้มีข้อกำหนดต้องมีการกระทำที่ปรากฏออกมาภายนอกอย่างใดอย่างหนึ่ง ประกอบการฟ้องร้องและดำเนินคดีส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา การสมคบกันกระทำความผิดเพื่อกระทำ การละเมิดหรือฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้กำหนดให้มีการกระทำที่ปรากฏออกมาภายนอกประกอบการฟ้องร้องและดำเนินคดีในความผิดบางประเภทที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ และในปัจจุบันมีแนวโน้มการนำทฤษฎีการกระทำที่ปรากฏออกมาภายนอกมาประกอบการฟ้องร้อง และดำเนินคดีในความผิดฐานสมคบกันกระทำความผิดมากยิ่งขึ้นตามลำดับ

4.6.3.4 พยายามต้องรับโทษเท่ากับความผิดสำเร็จ โดยปกติแล้วเมื่อมีการกระทำความผิดและความผิดนั้นกระทำไปไม่ตลอด หรือตลอดแล้วแต่การกระทำนั้นไม่บรรลุถึงผล ผู้กระทำความผิดนั้นต้องรับโทษฐานพยายามกระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 80 ซึ่งบัญญัติว่า "ผู้ใดลงมือกระทำความผิดแต่กระทำไปไม่ตลอด หรือกระทำไปตลอดแล้วแต่การกระทำนั้นไม่บรรลุผล ผู้นั้นพยายามกระทำความผิด ผู้ใดพยายามกระทำความผิดผู้นั้นต้องระวางโทษ สองในสามส่วนของโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น"

เนื่องจากอาชญากรรมทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับความผิดทางการเงินได้สร้างความเสียหายให้แก่ระบบเศรษฐกิจของประเทศมาโดยตลอด และมักจะเป็นการกระทำความผิดซึ่งตรวจพบ และหาพยานหลักฐานได้ยาก ดังนั้นแนวปฏิบัติในนานาอารยประเทศก็คือ กำหนดให้ความรับผิดชอบฐานพยายามมีโทษเท่ากับความสำเร็จ ซึ่งจะเป็นการป้องปรามการกระทำความผิดประเภทนี้ได้วิธีทางหนึ่ง

4.7 มาตรการด้านกฎหมายวิธีสบัญญัติ

4.7.1 การขยายหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐาน เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าการรับฟังพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของประเทศไทยยังคงถือหลัก "Best Evidence Rule" คือ ให้น้ำหนักในการรับฟังพยานเอกสารหรือพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการกระทำความผิด สำหรับพยานแวดล้อมกรณี หรือพยานวัตถุที่ได้มาจาก เทป หรือข้อมูลจากคอมพิวเตอร์บางประเภท มักจะให้น้ำหนักน้อยเพราะศาลมองเห็นว่าเป็นพยานหลักฐานที่สร้างขึ้นได้ง่าย ตามความเป็นจริงแล้วพยานหลักฐานที่ได้มาจากอาชญากรรมทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับสถาบันการเงิน มักจะมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะอยู่ในความครอบครองของผู้กระทำความผิด หรือถูกทำลายทิ้งการจะมีการดำเนินคดีเพราะฉะนั้นการปรับปรุง หลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานจึงถือได้ว่าจะก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการบังคับใช้กฎหมายในส่วนของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับสถาบันการเงินได้อีกทางหนึ่ง

4.7.2 การผลัการภาระการพิสูจน์ให้กับจำเลย (Reverse Burden of Proof) หลักเกณฑ์ที่ปฏิบัติกันมาอย่างช้านานแล้ว ในการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยก็คือ โจทก์มีหน้าที่นำสืบการกระทำความผิดของจำเลยและภาระการพิสูจน์ในส่วนนี้ตกอยู่แก่โจทก์ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วสำหรับคดีอาญาทั่วไป ความยุ่งยากซับซ้อนไม่มีมากก็อยู่ในวิสัยของโจทก์หรือเรียกกันในทางกฎหมายว่า "อัยการโจทก์" จะสามารถกระทำได้ แต่สำหรับ

อาชญากรรมทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทางการเงินแล้ว ทั้งพยานหลักฐาน และความลึกซึ้งในการประกอบอาชญากรรม จำเลยจะเก็บงำไว้เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากมากสำหรับโจทก์ในการล้วงลึกออกมาเพื่อตีแผ่ให้ศาลเห็น และถ้าโจทก์ไม่สามารถสืบให้ศาลเห็นถึงขั้นที่ศาลพึงพอใจ ศาลก็มักจะพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไป จำเลยก็จะกลับไปกระทำความผิดขึ้นมาอีกด้วยความขยันหมั่นเพียรไม่ยอมจำนน ไม่สามารถลงโทษตนได้ ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องนี้หลายประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้วางหลักเกณฑ์การผลักภาระการพิสูจน์ให้กับจำเลย (Reverse Burden of Proof) ขึ้นมา หลักเกณฑ์ดังกล่าวก็คือ กฎหมายจะบัญญัติให้โจทก์เพียงนำสืบให้เข้าเงื่อนไขเท่านั้นว่า พฤติการณ์ของจำเลยต้องตามกฎหมายเกณฑ์ที่ถือว่าเป็นความผิด จากนั้นเป็นหน้าที่ของจำเลยที่จะต้องนำเอาพยานหลักฐานทั้งหมดที่ตนปิดบังอำพรางไว้ออกมาตีแผ่เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง ถ้าจำเลยพิสูจน์ไม่ได้จำเลยก็ต้องรับผิดตามข้อกล่าวหาของโจทก์ไป

4.7.3 การนำวิธีการ Class action มาใช้ในการดำเนินคดี กับผู้กระทำความผิดทางการเงิน ซึ่งก็สืบเนื่องมาจาก อาชญากรรมทางการเงิน ส่งผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก มีผู้เสียหายมากมาย การนำวิธีการ class action จะเป็นการลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินคดีในเรื่องเดียวกันแต่มีผู้เสียหายหลายราย และลดภาระค่าใช้จ่ายโดยรวมของระบบการดำเนินคดีด้วย

4.7.4 การนำเอาวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้เพื่อคุ้มครองสังคมจากอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ และมาตรการแจ้งให้ผู้เสียหายได้ทราบถึงวิธีการหลอกลวง (Notice to Victim) มาใช้บังคับ

เป็นที่ทราบกันว่า มาตรการทางอาญาที่ใช้กับผู้กระทำความผิดมีอยู่ 2 ประเภท คือ

4.7.4.1 โทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ซึ่งแบ่งออกเป็น (1) ประหารชีวิต (2) จำคุก (3) กักขัง (4) ปรับ และ (5) ริบทรัพย์สิน

4.7.4.2 วิธีการเพื่อความปลอดภัย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 39 ซึ่งแบ่งออกเป็น (1) กักขัง (2) ห้ามเข้าเขตกำหนด (3) เรียกประกันทัณฑ์บน (4) คุมตัวไว้ในสถานพยาบาล และ (5) ห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง

โทษนั้นมุ่งปรับปรุงแก้ไขและตอบแทนการกระทำความผิด ในขณะที่เดียวกันวิธีการเพื่อความปลอดภัยก็มุ่งคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำความผิด และธรรมชาติประการหนึ่งของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจก็คือ การคร่ำหวอดอยู่ในธุรกิจที่ตนมีอิทธิพลอยู่มาอย่างช้านานจนเห็นลู่ทาง หรือแนวทางในการกระทำความผิดขึ้นมา ดังนั้น การตัดบุคคลเหล่านี้ออกจากวงจรเพื่อตนเองมีอิทธิพลอยู่จึงเป็นแนวทางในการป้องกันมิให้อาชญากรรมทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นในระยะยาวได้ วิธีการนั้นได้บัญญัติไว้ในมาตรา 50 ของประมวลกฎหมายอาญา คือการห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง แต่ต้องปรับปรุงข้อความเพื่อให้เหมาะสม คือ

มาตรา 50 เมื่อศาลพิพากษาลงโทษผู้ใด หรือไม่ลงโทษผู้ใด ถ้าศาลเห็นว่าผู้นั้นกระทำความผิด หรือจะกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพ หรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และเห็นว่าหากผู้นั้นประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพนั้นต่อไป อาจจะกระทำความผิดขึ้นมาอีก ศาลจะสั่งไว้ในคำพิพากษา ห้ามการประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพนั้นเป็นเวลาไม่เกินสิบปี นับแต่วันนั้นโทษ หรือพิพากษายกฟ้องไปแล้วก็ได้

Notice to Victim เป็นมาตรการป้องกันผู้เสียหาย และสังคมจากผู้กระทำความผิด มาตรการนี้ใช้ในประเศสหรัฐอเมริกา เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดที่ว่า การดำเนินการกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ควรใช้นโยบายป้องกันนำหน้าการปราบปราม เพราะฉะนั้น การแจ้งให้ผู้เสียหาย และสังคมได้รับทราบถึงวิธีการในการประกอบอาชญากรรม เช่น วิธีการฉ้อฉล หลอกหลวง ซึ่งผู้กระทำความผิดได้ใช้ในการกระทำความผิด จึงเป็นการป้องกันมิให้มีการหลงเชื่อ การฉ้อฉล หรือการหลอกหลวงอีก เป็นการป้องกันอาชญากรรมทางเศรษฐกิจในอนาคต มาตรการนี้จะนำมาใช้ควบคู่กับการลงโทษผู้กระทำความผิดในสหรัฐอเมริกา คือหลังจากถูกดำเนินคดี ผู้กระทำความผิดจะต้องแจ้งรูปแบบการกระทำความผิดของตน ผ่านสื่อต่าง ๆ สู่สาธารณะ เป็นระยะเวลาตามที่ศาลกำหนด โดยใช้ค่าใช้จ่ายของผู้กระทำความผิดเอง แต่ไม่เกิน 20,000 ดอลลาร์สหรัฐ